

Högskolan i Halmstad
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Socialpsykologi 61-90
Kandidatuppsats 15 hp

Där två världar möts

Erfarenheter och upplevelser av tillgång till Internet och sociala medier på
behandlingshem

Emmeline Bliding 9009113128

Emmy Öhman 8805290429

Handledare: Niklas Westberg

Examinator: Eva Schmitz

2013-03-20

Abstrakt

Syftet med denna studie är att genom kvalitativa intervjuer beskriva upplevelser och erfarenheter av medierad social interaktion på Internet för klienter på behandlingshem för missbrukare. Vi ville undersöka hur detta påverkar klienternas möjligheter att förändra sina liv, identitetsskapande och sociala relationer. Vi genomförde enskilda intervjuer med tre personer som jobbar på ett behandlingshem där klienterna har fri tillgång till Internet och med en klient på samma behandlingshem, samt gruppintervjuer med sammanlagt sju personer som hade varierande erfarenhet av behandlingshem.

Resultatet visar en allmän negativ syn på medierad social interaktion under behandlingstiden. Den största risken som lyfts fram under intervjuerna är att Internet försvårar för klienterna att bryta med missbruksvärlden. Kontakt med vänner och bekanta i missbruksvärlden kan leda till att klienten avbryter sin behandling. Andra risker som vårt resultat visar är att klienterna lätt kan beställa droger på Internet, att man inte fokuserar på behandlingen och att det blir svårare att bygga upp en identitet och gemenskap i den nyktra världen.

Nyckelord: Social identitet, sociala relationer, social interaktion, missbruk, behandlingshem, institution, flyktmekanismer, Internet.

Abstract

The purpose of this study is to, by using qualitative interviews, describe experiences of mediated social interaction on the Internet for clients in drug treatment. We wanted to examine how this affects clients' ability to change their lives, their identity and social relations. We conducted individual interviews with three people who work at a treatment center where clients have free access to the Internet and with one client on the same centre, and group interviews with a total of seven people who had varied experience in drugtreatment.

The results show a general negative view of mediated social interaction during the treatment. The main risk is that clients need to break their connection to “the addiction world” and the Internet complicates this. Contact with friends and acquaintances in “the addiction world” may lead to the client interrupting his or hers treatment. Other risks that our results show is

that clients can easily order drugs on the Internet, that you do not focus on the treatment and it makes it more difficult to build an identity and to be part of a community in the sober world.

Keywords: Social identity, social relationships, social interaction, substance abuse, drugtreatment, institution, escapemechanisms, the Internet.

Förord

Vi vill tacka alla personer som har gjort denna uppsats möjlig. Tack till alla som medverkade i intervjuerna för att ni tog er tid och delade med er av era tankar och känslor. Alla erfarenheter och åsikter har gjort det möjligt för oss att diskutera fenomenet och förhoppningsvis skapa vidare intresse i frågan som kan leda till en förändring av hur Internet används på behandlingshem för missbrukare. Ni har visat oss att detta är ett aktuellt och viktigt ämne att diskutera för att göra vägen till ett nyktert liv så bra som möjligt för missbrukare.

Vi vill även tacka vår handledare Niklas Westberg för det stora stöd, den konstruktiva kritik och den uppmuntran vi fått genom hela vårt uppsatsarbete.

Innehåll

1. Inledning och socialpsykologisk problematik.....	7
1.1 Syfte och frågeställning	8
1.2 Uppsatsens disposition	8
2. Bakgrund och tidigare forskning.....	9
2.1 Tidigare forskning	10
2.1.1 Internet på institutioner	10
2.1.2 Sociala relationer i ett förändringsarbete.....	10
2.1.3 Kommunikation och sociala medier.....	11
2.1.4 Tvåvärldsproblemet.....	11
3. Teoretiska utgångspunkter.....	13
3.1 Social identitet	13
3.2 Social interaktion och identitet	14
3.3 Totala institutioner och sekundär anpassning.....	14
3.4 Flyktmekanismer och trygghet.....	17
3.5 Sammanfattning.....	17
4. Metod	19
4.1 Hermeneutik och förförståelse	19
4.2 Induktiv bevisföringsform	20
4.3 Semi-strukturerade intervjuer	21
4.4 Fokusgruppintervjuer	21
4.5 Urval	22
4.6 Tillförlitlighet	23
4.7 Tillvägagångssätt	23
4.8 Etisk reflektion.....	24
5. Presentation av materialet.....	25
5.1 Presentation av intervjupersonerna	25
5.2 Kommunikation och relationer	26
5.2.1 Familj och nära relationer.....	26
5.2.2 Vänner och bekanta.....	27
5.2.3 Dejtingsidor och förhållanden	28
5.2.4 Sammanfattning.....	29

5.3 Identitetsskapande	29
5.3.1 Sammanfattning.....	31
5.4 Att förändra sitt liv	32
5.4.1 Sammanfattning.....	34
6. Socialpsykologisk analys och tolkning.....	36
6.1 Kommunikation & Relationer.....	36
6.1.1 Familj och andra viktiga relationer	36
6.1.2 Att kommunicera med fel personer	36
6.1.3 Vänskap är frivilligt?.....	37
6.1.4 Personlig självständighet och styrka genom andra människor och samhället	38
6.2 Identitetsskapande	38
6.2.1 Livet på institutioner och institutionsrollen	38
6.2.2 Mortifikationsprocess och stigmatisering	40
6.2.3 Flyktmekanismer till följd av otrygghet.....	41
6.3 Att förändra sitt liv	41
6.3.1 Att söka ny social tillhörighet och jobba för att bli en del av <i>de andra</i>	41
6.3.2 Tvåvärldsproblemet och att möta flera världar	42
6.4 Sammanfattning.....	43
7. Reflektioner.....	44
7.1 Argumentation.....	44
7.2 Metodiska tillvägagångssätt och giltigheten i analysen	45
7.3 Kritik mot existerande sociala förhållanden	46
7.4 Vidare forskning	48
8. Sammanfattande avslutning	49

1. Inledning och socialpsykologisk problematik

I dagens samhälle är det för många en självklar och naturlig del av vardagen att ha tillgång till och använda Internet för att kommunicera med vänner och bekanta. Medierad social interaktion på Internet är för dessa personer en kommunikationsarena och en del av deras identitetsskapande i samspel med andra. Detta förhållande gäller ofta också på olika typer av behandlingshem där klienter idag vanligen har tillgång till dator, telefon och Internet.

Social interaktion sker i möten mellan människor, vilken kan ske i det *verkliga livet* men också genom sociala medier på Internet. På ett behandlingshem innebär detta att tillgång till och användande av sociala medier på Internet bildar arenor för social interaktion med omvärlden utanför behandlingshemmet. Dessa arenor ger också möjligheter till att skapa och upprätthålla sociala relationer med andra personer utanför behandlingshemmet.

Om det sociala livet på behandlingshem, vid sidan av telefonerande och brevskrivande med omvärlden, tidigare mest bestod av interaktion mellan klienter och mellan klienter och personal så är möjligheterna till interaktion och relationsskapande med personer utanför institutionen alltså idag större. Genom Internet möjliggörs kontakt, om än begränsad, med det utanförliggande samhället även om du för tillfället befinner dig som klient på ett behandlingshem.

Detta fenomen, medierad social interaktion på internet för klienter på behandlingshem, upplever vi som socialpsykologiskt intressant ur flera aspekter. Vi har valt att undersöka det genom att intervjua personer som ur olika infallsvinklar har erfarenhet av internetanvändning på behandlingshem för missbrukare. Vi har dels intervjuat klienter och före detta klienter, dels personer som arbetar på behandlingshem och där samtliga har erfarenheter av internetanvändning i den aktuella kontexten. Utifrån beskrivningar av dessa erfarenheter, samt tidigare forskning och socialpsykologiska teorier och begrepp, avser vi att undersöka vilken betydelse medierad social interaktion på Internet har för klienters "sociala situation" på behandlingshem. Särskilt fokuserar vi på hur möjligheten till internetanvändning påverkar processer som rör 1) identitetsskapande, 2) möjligheten att vidmakthålla och skapa nya sociala relationer samt 3) förändringsarbete och möjligheten att lämna "missbrukslivet".

1.1 Syfte och frågeställning

Med denna studie hoppas vi således att utifrån intervjuer med klienter och personal uppnå en ökad förståelse av hur internetanvändning och sociala medier på olika vis påverkar det sociala livet på behandlingshem för missbrukare; med särskilt fokus på hur klienternas identitet, sociala interaktioner och relationer samt förändringsarbete påverkas.

Vilken betydelse har medierad social interaktion på Internet för klienter på behandlingshem för missbrukare och hur påverkar det deras möjlighet att förändra sina liv, sitt identitetsskapande och sina sociala relationer?

1.2 Uppsatsens disposition

I nästa avsnitt beskrivs bakgrunden till arbetet och tidigare forskning, med fyra olika infallsvinklar på området. Därefter följer våra teoretiska utgångspunkter som tar avstamp i Skårners (2001) avhandling om missbruksbehandling ur ett relations- och nätverksperspektiv, Goffmans teori (2004) om hur människor anpassar sig till livet på institutioner, Fromms teori (1943) om flyktmekanismer och Jenkins teori (2000) om social identitet. Vårt fjärde kapitel beskriver den metod vi använt oss av i vårt uppsatsarbete, det innehåller även vår vetenskapsteoretiska ansats, förförståelse, metod, urval, tillvägagångsätt, tillförlitlighet och en etisk reflektion. Sedan följer en presentation av det material vi samlat in i våra enskilda intervjuer och fokusgruppintervjuer. Kapitel sex innehåller vår socialpsykologiska analys och tolkning av det empiriska materialet. Efter vår analys följer kapitel sju med våra reflektioner, där ingår en argumentationsdel och stycken där vi har förhållit oss lite friare till vårt material. En sammanfattande avslutning av resultaten knyter ihop vår uppsats.

2. Bakgrund och tidigare forskning

Enligt en verksjurist på Statens Institutionsstyrelse, som vi har kontaktat, finns det inte några direktiv eller riktlinjer på myndighetsnivå som reglerar internetanvändning på behandlingshem. Statens institutionsstyrelse (2011) är ansvarig myndighet för både de statliga och privata behandlingshemmen men det är institutionschefen på varje behandlingshem som bestämmer över klienternas internetanvändning. De är alltså institutionschefen eller varje institution som på lämpligt sätt ska säkerställa att klienterna inte besöker olämpliga webbsidor. Det finns både öppna och slutna behandlingshem, på de öppna behandlingshemmen är klienterna ofta placerade frivilligt för att bli fri från sitt missbruk. Enligt Lagen om vård av missbrukare i vissa fall, (33 a § LVM 1988:870), har klienter som vårdas enligt den lagen rätt att ta emot besök, telefonsamtal och ringa i lämplig utsträckning, men om det kan äventyra vården eller ordningen i hemmet kan detta vägras klienten.

Med behandlingshem i vår studie syftar vi på behandlingshem för missbrukare, till exempel alkohol, narkotika eller blandmissbruk. Klienterna kan alltså ha en kombination av olika missbruk men målet med behandlingen är densamma, att bli av med sitt missbruk för att sedan lära sig att leva i den nyktra världen som missbruksfri igen. Det finns många bakomliggande faktorer till ett missbruk, faktorer som påverkar processen både in i och ut ur ett missbruk. Till exempel sociala, kulturella, psykologiska och kulturella faktorer. I vår uppsats har vi fokuserat på relationella aspekter i ett förändringsarbete och inte på drogers psykologiska funktion.

I vår studie kommer vi att använda oss av begreppet *nyktra*. Det syftar då till ett socialt sammanhang utan droger. Hade vi använt oss av till exempel "drogfria" hade det, enligt oss, främst syftat till människor som tidigare missbrukat. *Nyktra* i vår studie innefattar både f.d. missbrukare, men även individer som inte haft en missbruksproblematik.

Sociala medier på Internet utgörs i den här studien av till exempel Facebook, Skype eller dejtningssidor. Det är sociala medium där användarna skapar sin egen profil för att lägga till och skriva med andra användare. I dagens samhälle utvecklas människor ofta på eller genom sociala medier, vi socialiseras i en interaktiv process på Internets olika arenor.

2.1 Tidigare forskning

I följande fyra avsnitt presenteras tidigare forskning som berör det vi vill undersöka. Den tidigare forskningen behandlar Internet på institutioner av Beckman & Stanko (2009), sociala relationers betydelse för klienter på behandlingshem av Von Greiff & Skogens (2012), sociala medier av Bargh & McKenna (2004) och missbruksbehandling ur ett relations- och nätverksperspektiv av Skårner (2001, 2009).

2.1.1 Internet på institutioner

I en studie av Beckman & Stanko (2009) undersöktes hur individer använder Internet på arbetet som en institution för att kommunicera med ”omvärlden”, samt hur organisationen kontrollerar detta. Fokus i studien var hur, när och med vem de kommunicerade med utanför institutionen. Resultaten visar på potentiella hot eller risker med att använda Internet, till exempel på militärbaser. Att använda Internet på en institution menar Beckman och Stanko kan hjälpa individerna att släppa *institutionsrollen* och upprätthålla rollen eller roller utanför institutionen. Till exempel kan rollen som familjemedlem, även om den är begränsad, hjälpa individen att hålla kontakt och få känslan av att “vara där”. De diskuterar även hur individerna upplever övervakning eller regler för användandet och menar att regler och övervakning hjälper till att bygga en identitet inom eller för organisationen.

2.1.2 Sociala relationer i ett förändringsarbete

I en rapport om missbruk och förändringsarbete (Von Greiff & Skogens, 2012) visar resultaten av en intervjustudie att det sociala nätverket har stor betydelse för individens möjligheter att fortsätta vara drogfri. Både familj, släktingar och vänner kan vara en del av det sociala nätverket. Familjerelationer beskrivs av flera i studien som en viktig del i förändringsarbetet. Både för att känna trygghet och ansvar men också där till exempel en återupptagen relation med sitt barn gör att en målbild skapas. Familjerelationer eller andra viktiga personer i individens sociala nätverk kan alltså vara både en trygghet, som en stödjande funktion, men också en sporre för att öka kontakten. I rapporten förklarar Von Greiff och Skogens detta med att individen kanske brutit kontakten med sitt gamla umgänge och söker nu en ny social samhörighet, samtidigt som flera av deras intervjupersoner menar att det är viktigt att bryta den kontakten. De menar vidare att familjen beskrivs som viktigast i början av förändringsstadiet, senare beskriver intervjupersonerna vikten av ett bredare socialt nätverk (Ibid:204ff).

2.1.3 Kommunikation och sociala medier

I en artikel av Bargh & McKenna (2004) visas hur Internet kan bidra till ett rikare socialt liv. Bargh och McKenna har kommit fram till att Internet kan ses som en kommunikationskanal där du kan vara anonym och samtidigt delta i *communities* och ta del av information som kan vara viktig för en individs identitetskapande. Det kan vara så att man kan känna skam eller liknande för att fråga om vissa saker och då blir sociala medier en arena att göra det på och för att utveckla sig själv, med hjälp av andra individer i samma situation. Medierad social interaktion fungerar också för att hålla kontakten med familj och vänner som befinner sig på avstånd och som man inte kan träffa *fysiskt*. Slutsatsen av studien är att Internet inte behöver göra en person deprimerad och isolerad även om man inte är fysiskt närvarande i kommunikationen, vilket flera andra studier hävdar enligt Bargh och McKenna. De menar också att om en person har tillgång till sociala medier och ett liv online så kan det gynna personens "offline-liv" eftersom individen blir mer medveten om sina relationer och kan utveckla sina sociala kontakter och sitt sociala nätverk (Ibid:573-587).

2.1.4 Tvåvärldsproblemet

I en rapport av Skårner (2009) om missbruksbehandling ur ett relations- och nätverksperspektiv diskuteras betydelsen av sociala relationer och sociala nätverk för vägen ut ur ett missbruk. Där beskrivs hur denna väg ofta blir ett val mellan två världar, *missbruksvärlden* och *det vanliga livet*. Skårner menar att individen både måste bryta sociala och psykologiska band till missbruksvärlden samtidigt som hen måste återupprätta eller utveckla nya sociala band i "det vanliga livet". Om detta misslyckas menar Skårner att risken är stor att individen återgår till sitt missbruk. Vilka sociala världar eller arenor individen har tillträde till påverkar hur individens sociala nätverk konstrueras, samt hur hens identitet formas av relationer i nätverket. Skårner förklarar att det finns olika inträdesbiljetter till arenorna, till exempel föräldraskap eller etnisk tillhörighet och om man inte har de här biljetterna minskar valmöjligheterna till sociala världar. Att individer har olika roller i olika sammanhang eller *tvåvärldsproblemet*, som Skårner kallar det, handlar om hur individer utvecklar olika sätt att förhålla sig till i de olika världarna, livsstilarna och sociala gemenskaperna. Samtidigt som detta *dubbelliv* stjälar energi finns det också en förändringspotential i detta, menar Skårner. När individen känner att hen hör hemma i den *vanliga världen* kan gemenskapen hjälpa till att bryta med missbruksvärlden genom att motverka missbrukets krafter och en vilja utvecklas för att leva ett drogfritt liv. Skårner

avslutar sin rapport med att betona betydelsen av att ”understödja den förändring av identiteten som är förknippad med en omorientering av det sociala livet” (Ibid:67ff).

Rapporten är skriven utifrån Skårners egna avhandling (2001) där hon beskriver vänskap som ett frivilligt band mellan två individer som endast lever vidare om båda individerna utvecklas, eller inte utvecklas, på liknande sätt. Hon beskriver olika vänskapsarenor, till exempel drogbrukets sociala sammanhang, krogen, familj, arbetsliv och kriminella subnätverk. Skårner skriver också att även om en individ väljer att bryta med någon eller några finns risken alltid att man träffar den eller dem i något annat sammanhang, även om individen försöker hålla sig borta från andra missbrukare (Ibid:191ff, 210).

Den tidigare forskningen vi har beskrivit har haft stor relevans under hela arbetet med studien. Den påverkade utformandet av problemformulering, syfte och frågeställning som senare påverkade vilka teman och frågor vi utgick från i intervjuerna. Vi ställde frågor till intervjupersonerna om övervakning och att ha kontakt med utsidan utan att “vara där” utifrån Beckman och Stankos artikel om Internet på institutioner. Detta är också relaterat till Goffmans teori om livet på en institution. Vi frågade intervjupersonerna om relationers betydelse för klienter på behandlingshem, till exempel vilka relationer som är viktiga och hur medierad social interaktion kan påverka relationerna i förändringsarbetet, utifrån Von Greiff & Skogens artikel. Vi ställde även frågor utifrån Bargh & McKennas text om hur sociala medier påverkade klienternas tid på institutionen när de inte deltog fysiskt i kommunikationen och interaktion utanför institutionen. Utifrån Skårners rapport och avhandling kom intervjuguiden att innehålla frågor som behandlade upplevelserna av att ha tillgång och anpassa sig till skilda världar via Internet, hur klienternas identitet påverkades och hur sociala nätverk förändrades under tiden på behandlingshemmet.

3. Teoretiska utgångspunkter

Vi har främst utgått från teorier och begrepp som Jenkins (2000), Skårner (2001), Goffman (2000, 2004) och Fromm (1993) presenterar. Tillsammans med den tidigare forskning vi har presenterat utgör de en teoretisk grund för en diskussion och analys hur medierad social interaktion på Internet påverkar klienters möjlighet att förändra sina liv, deras identitetsskapande och sociala relationer. Jenkins ger oss en modern socialpsykologisk teori om social identitet och i kombination med de andra teorierna diskuteras medierad social interaktions betydelse för klienternas identitetsskapande. Skårners forskning ger en övergripande bild av behandlingshem och social interaktion, sociala relationer och identitetsskapande. Hennes forskning vill vi diskutera i relation till hur medierad social interaktion på Internet också är någonting som finns tillgängligt för klienterna på behandlingshem. Goffmans teorier och begrepp handlar framförallt om hur människor anpassar sig till livet på en institution och hur de agerar i olika situationer beroende på vilka som medverkar. Fromms teorier och begrepp skapar underlag för en diskussion om hur människan hanterar en förlorad trygghet och om flyktmekanismer i samband med klienternas förändringsarbete.

3.1 Social identitet

Jenkins (2000) teori om social identitet utgår från att alla individer identifierar sig med olika saker, personer eller grupper för att definiera sin position i samhället. Identiteten definieras alltså enligt Jenkins i relation till andra individer, till likheter och olikheter för att bilda "vi"- och "dem"-grupper. Likt Goffman (2000) som menar att man påverkas och presenterar sig själv utifrån vilka som deltar i den sociala situationen, beskriver Jenkins att individen påverkas av omgivningens åsikter. "Vi" och "dem" existerar bara i förhållande till varandra. Jenkins menar att det är lika viktigt att kunna definiera sig själv som det är att kategorisera andra och deras uppfattningar om oss, eftersom identitetsskapande är en mellanmänsklig process. En mellanmänsklig process som enligt Jenkins handlar om *self-image* och *public image*. Self-image handlar om individens egna självuppfattning och önskan om hur hen vill bli betraktad av andra, public image handlar om omgivningens kategorisering av individen (Jenkins, 2000:7ff). I vår studie är *missbrukare* och *nyktra*, ett relevant begreppspår att förhålla sig till i samband med identitetsskapande. Det är därför intressant att undersöka hur

klienterna presenterar sig själva på Internet och hur de förhåller sig till andra människor, missbrukare och nyktra, på sociala medier.

3.2 Social interaktion och identitet

Skårner (2001) lyfter fram olika premisser för social interaktion i teoridelen i sin avhandling om narkotikamissbrukares sociala relationer och sociala nätverk. Hon beskriver hur olika sociala världar etableras via mänskliga relationer som uppstår genom olika kommunikationskanaler. Klienterna identifierar sig med de olika världarna, och skapar ett *vi* med gemensamma föreställningar och perspektiv på verkligheten. Skårner beskriver att sociala relationer och sociala världar ändras, försvinner, eller skapas när individers livsvillkor förändras. I det moderna samhället känner människan ofta tillhörighet till flera olika världar samtidigt och kan flytta sig mellan dem genom att skifta mellan olika förhållningssätt och beteendemönster beroende på vilka förväntningar och krav som den aktuella sociala världen har. När de olika världarna ställer motstridiga krav uppstår konflikter och detta, menar Skårner, är extra svårt när en individ genomgår snabba sociala förändringar. Det kan leda till att individen måste välja mellan världarna, till exempel på vägen ut ur ett missbruk. Skårner menar att den emotionella och kvalitativa styrkan i viktiga sociala relationer är avgörande för klientens känsla av tillhörighet till en ny social värld (Skårner, 2001:16f).

I social interaktion med andra växer identiteter fram som sociala produkter, detta med utgångspunkt i individers medvetenhet om sitt eget och andras agerande. Identiteten omformas, vidmakthålls eller modifieras i de olika sociala världar vi befinner oss i och vilka sociala relationer vi har. Skårner menar att inre konflikter förstärks om individen lever i olika världar. Detta eftersom individen påverkas med olika värderingar och livsstilar och det leder till en osäker och kluven identitet (Ibid:19f, 286).

3.3 Totala institutioner och sekundär anpassning

Goffman (2000) diskuterar hur individer presenterar sig själva eller spelar olika roller utifrån vilka andra personer som deltar i sociala samspel. Han menar på att människor i interaktion med andra försöker kontrollera de intryck som kan upplevas av mottagaren i ett socialt samspel. Alltså vad som förväntas av oss och vilka normer som gäller. Våra uppfattningar och förväntningar på oss själva och de roller vi har i olika situationer blir också en del av vår personlighet. Goffman menar att individer gör framträdanden i en främre region där man agerar för att upprätthålla socialt etablerade normer, även om de inte direkt talar med

varandra. I en bakre region kan individen kliva ur sin roll, hen behöver inte upprätthålla de normer som finns i den främre regionen eller kontrollera andras intryck av sig själv. Den bakre regionen kan ses som ett *ställe* där individen planerar eller förbereder sitt framträdande i den främre regionen (Ibid: 9, 22f, 39, 97ff). Med utgångspunkt i Goffmans resonemang kan Internet och tillgång till medierad social interaktion på behandlingshem ses som ett redskap, i mötet med andra, för att skapa och forma sin identitet och att Internet blir en främre region för klienterna att framträda på. Den bakre regionen kan alltså i förhållande till Internet och den *nyktra världen* vara livet som klienten lever på institutionen, där hen förbereder sig på att presentera sig själv för publiken.

Utifrån en studie beskriver Goffman (2004) mentalsjukhuset som en total institution där den sociala ordningen bryts ner och människan anpassar sig primärt och sekundärt till den miljö den befinner sig i. Individen anpassar sig, enligt Goffman, både primärt och sekundärt till den institutionella ordningen, i vår studie på behandlingshemmet. Med primär anpassning menar Goffman att klienten anpassar sig efter institutionen och dess regler på ett obligatoriskt sätt. Klienten ska vara som institutionen och samhället vill att hen ska vara på en institution. På en total institution sker alla delar av livet på samma plats och alla som är där styrs av samma auktoritet. De sociala relationerna till omvärlden bryts och enligt Goffman kan den intagne känna sig förvisad från livet. För att motverka detta kan klienterna använda sig av sekundära anpassningar, till exempel genom att använda internet som en resurs för att kringgå den formellt organiserade verksamheten. En del av vår studie blir alltså, med Goffmans termer, att få insikt i hur klienterna använder sociala medier för att primärt anpassa sig till behandlingshemmets normer och regler samtidigt som de sekundärt skapar sin egen ordning och mening.

Man kan förstå det som att klienterna på behandlingshem som en institution inte längre kan fokusera på den främre och bakre regionen i sig själv, utan är mer eller mindre tvingad till att ta till sig sin omgivning på institutionen. Då kan intagne genom sekundära anpassningar utveckla en kontroll över sin tillvaro och omgivningen vilket leder till att individen får bevis på att hen fortfarande är *sig själv*. För klienterna skulle en sekundär anpassning till exempel vara att ha kontakt med vänner på utsidan via medierad social interaktion, för att det förändringsarbete individen gör bryter ner den sociala ordning som individen är van vid. Klienten undviker institutionens regler eller föreställningar om hur hen borde vara eller vilken roll eller personlighet klienten ska utveckla. Det blir ett sätt att skapa en balans mellan

institutionens värld och den privata miljön. Han menar att den sekundära anpassningen leder till att de intagna skapar och upprätthåller ett *underlife* i förhållande till det livet de förväntas leva på institutionen. Goffman menar att sekundär anpassning är en socialpsykologisk företeelse som till viss del är nödvändig. (Ibid:14f, 46ff, 135ff).

Goffman diskuterar mänskliga behov och sociala organisationsformer samt hur stora grupper på totala institutioner behandlas i en byråkratisk organisation. Behandlingshem för missbrukare har vissa likheter med en total institution i Goffmans termer, inte minst genom att klienterna till viss del är avskilda från världen utanför. Samtidigt är personalen på behandlingshem socialt integrerade med världen utanför och ska visa vägen genom att skapa gemensamma värderingar och normer på institutionen. Goffman beskriver även något han kallar för *mortifikationsprocess*, som handlar om rollförlust och hur den intagnes personlighet förtrycks på grund av bland annat institutionens intagningsritualer. Han menar också att en stigmatisering kan ske när den intagne skrivs ut, individens sociala position kommer omöjligt att vara likadan som när individen skrevs in och vilka verktyg den intagne får på institutionen är av stor betydelse. (Ibid:15,57).

Någonting vi måste ha i åtanke är att Goffmans teori om totala institutioner är skriven på 1960-talet och i många avseenden går det inte att likna behandlingshem i Sverige idag vid de mentalsjukhus som han beskriver. Han beskriver att två skilda sociala och kulturella världar utvecklas bredvid varandra, vilket det till viss del också gör för klienterna på ett behandlingshem. Detta eftersom klienterna befinner sig på en institution avskild från den sociala och kulturella värld klienten tidigare levde i. Men via Internet kan de få tillgång till den andra världen även om de inte kan vara delaktiga fullt ut i pågående sociala aktiviteter. Klienten kommer till behandlingshemmet med en beteendekultur från sin vardag och från sitt umgänge, alltså med normer för och förväntningar på hur man ska bete sig och hur man ska leva. Genom inträdet på ett behandlingshem sker en kulturell förändring eller vad Goffman kallar för en diskulturation. På till exempel en arbetsplats kan det ske en rollfördelning, man har en roll där och en roll hemma och de olika rollerna utgör inga hinder för varandra. Men på en total institution kan detta istället bli en rollförlust av en tidigare roll vilket, enligt Goffman, kan vara nödvändigt för att individen ska känna sig som en del av gruppen på institutionen. På den totala institution han beskriver blir individen fräntagen sin identitetsutrustning och det gör att individen får svårighet att visa "sig själv" för andra. Han förklarar vidare att om

inskrivningen är frivillig har individen redan "accepterat" institutionens kultur och dragit sig tillbaka från sin egen (Ibid:17ff).

3.4 Flyktmekanismer och trygghet

Erich Fromm (1993) skriver om flyktmekanismer och beskriver dessa som något som tagits fram inom psykologin för att förklara omedvetna impulser, rationaliseringar och karaktärsdrag. En flyktmekanism är alltså en psykologisk mekanism, i likhet med försvarsmekanismer som varje individ använder sig av. Flyktmekanismer blir följden av den otrygghet som en isolerad individ kan känna. När förankringen i den ursprungliga tryggheten rycks bort blir individen fristående, med en ny syn på världen och en känsla av ensamhet uppstår. Individen binder då samman sin personliga självständighet och styrka med andra människors personligheter och med samhället för att ta sig ur det ensamma tillståndet. Det kan dock ha bildats en klyfta mellan individen och den övriga världen. Den klyftan kan individer behöva fylla för att inte känna känslan av ensamhet. Fromm menar också att om en individ inte fyller klyftan som uppstått med något nytt, så kan det hända att individen istället ryggat tillbaka från omvärlden. Detta gör att ensamheten aldrig kan övervinnas (Ibid:100ff). Utifrån Fromms beskrivning kan följande fråga ställas: Om klienterna upplever ensamhet på sitt behandlingshem, kan Internet då användas för att fylla klyftan klienterna känner till världen utanför och är Internet då positivt eller negativt?

En av de flyktmekanismer som Fromm beskriver kallas *destruktiv hållning*. Den innebär att individen vill avlägsna allt hot utifrån eftersom individen medvetet och undermedvetet känner ett ständigt hot från omvärlden. Likt hur Goffman (2000, 2004) beskriver mortifikationsprocessen, där institutionen förtrycker individens personlighet, menar Fromm (1993) att känslan av isolering och maktlöshet leder till en ängslan över att livet hämmas, vitala intressen hotas och den destruktiva hållningen framträder hos individen. Om individen hindras i sitt förverkligande av exempelvis emotionella, sensuella och intellektuella möjligheter, beskrivs det som att individens liv är hämmat. Individen saknar inre trygghet och möjligheten att själv kunna nå uppsatta mål med de insatser som behövs. (Fromm, 1993:132ff).

3.5 Sammanfattning

De viktigaste begreppen för vår studie är social identitet, social interaktion, flyktmekanismer, totala institutioner och tvåvärldsproblemet. Som tidigare nämnts förhåller sig begreppen till

varandra på olika sätt. Skårner förklarar till exempel att identitet skapas i social interaktion och likheterna som finns mellan Goffman och Jenkins teorier om hur en individ presenterar sig för andra människor. Skårners teori om tvåvärldsproblemet hänger ihop med både Fromms teori om flyktmekanismer och Goffmans om sekundär anpassning. Tvåvärldsproblemet beskrivs likt primär och sekundär anpassning för klienter på ett behandlingshem, som i sin tur kan leda till att klienten använder sig av flyktmekanismer för att fylla klyftan som uppstår när individen har förlorat sin trygghet. Detta relaterar vi även till Goffmans begrepp institutionsroll eftersom ett tvåvärldsproblem utvecklas när klienten har två världar att anpassa sig till samtidigt. De olika världarna är behandlingshemmet och världen utanför. Världen utanför som nås via Internet innehåller då både missbruksvärlden och den nyktra världen.

4. Metod

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod i vår studie. Det som kännetecknar kvalitativ metod är att forskaren mer är inriktad på ord än en kvantifiering av det insamlade och analyserade materialet. Men även att de praktiska resultaten leder till vilka teorier som är användbara, alltså en diskussion utifrån både teorier, tidigare forskning och vårt insamlade material. Vi vill undersöka och tolka hur våra intervjupersoner upplever sin sociala verklighet genom att de själva tolkar hur medierad social interaktion har påverkat de själva eller andra klienter på behandlingshem. Vi valde en kvalitativ metod för vår undersökning för att vi var intresserade av intervjupersonernas erfarenheter och åsikter om ämnet. Syftet med vår studie är inte att mäta i "siffror" som utmärker en kvantitativ forskningsmetod, exempelvis *Hur många anser att Internet är en bra kommunikationskanal för klienter på ett behandlingshem*, utan snarare hur och om tekniken har någon betydelse för klienterna. Utifrån en kvalitativ forskningsmetod har vi även ett hermeneutiskt och induktivt synsätt som vi återkommer till i nästföljande avsnitt (Bryman, 2001:33–36, 249ff).

4.1 Hermeneutik och förförståelse

Vi har valt att använda oss av ett hermeneutiskt synsätt i vår studie (Birkler, 2008). Hermeneutiken är läran om tolkning och förståelse och den ser forskarens påverkan som ett verktyg i sin forskning. Det är i mötet mellan forskarens tidigare erfarenheter och de nya reflektioner som uppstår i samband med studien som nya tankesätt och kunskap skapas. Den hermeneutiska cirkeln handlar om att man skapar förståelse genom att helhetens delar, som isolerade fenomen, förstås i förhållande till helheten. För att kunna förstå klienternas upplevelse av internetanvändning på behandlingshem som en helhet måste vi till exempel undersöka tidsförloppet. Vi frågade till exempel om hur medierad social interaktion påverkade deras sociala liv innan, under och efter behandlingen. Att undersöka hur klienten kände det endast under behandlingstiden hade inte gett oss hela upplevelsen, då vet vi inte hur medierad social interaktion påverkade deras försök till att förändra sina liv. Förståelse skapas i förhållandet mellan helheten och de olika delarna av upplevelsen (Ibid:100ff)

Genom att redovisa vår förförståelse reflekterar vi över hur vi påverkar både intervjun, resultatet och analysen. Dilthey (i Aspers, 2007) beskriver tre kriterier för hur förståelse ska uppnås, dessa kriterier har vi applicerat i vår studie. Det första kriteriet handlar om att vi

måste känna till medierad social interaktion för att kunna förstå det. Det andra handlar om att vi måste ha kunskap om kontexten, till exempel hur det ser ut på olika behandlingshem. Vi kontaktade Statens Institutionsstyrelse och fick veta att det inte finns några regler eller restriktioner för internetanvändning på behandlingshem. Därför sökte vi information på olika sätt om behandlingshem, till exempel från Statens Institutionsstyrelsens hemsida och Lagen om missbrukare i vissa fall. Till sist måste vi vara medvetna om det sociala system som finns när man samtalar om fenomenet, till exempel vilka regler som finns och vad man får respektive inte får fråga eller samtala om (Ibid:36f). Vi fokuserade på att ställa så öppna frågor som möjligt under intervjuerna, framförallt i gruppintervjuerna där vi lät intervjupersonerna fråga varandra istället för att vi skulle ställa frågor som skulle kunna bli för personliga för de som medverkade. Detta diskuteras mer under etisk reflektion. Birkler (2008) menar att i en dialog pratar man *med* den andre och inte *till* den andre. Intervjuaren har inte och letar inte heller efter "sanningen", utan efter en ny förståelse av fenomenet. Därför är det viktigt att låta dialogen vara en väg till ny kunskap och förståelse och inte för att få sin egen förförståelse bekräftad (Ibid:108f).

Vi hade ingen förutfattad mening om tillgången till och användandet av Internet på behandlingshem var positivt eller negativt för klienterna utan ville undersöka *hur det påverkar klienterna*. Utifrån vår förförståelse tar vi utgångspunkt i att Internet och medierad social interaktion påverkar alla som använder det på något sätt, alltså även klienter på behandlingshem. Vi har inte en positivistisk eller empirisk inställning till det vi studerar. Positivistiska forskare strävar efter en säker kunskap, ofta genom kvantifierbara data som verifieras eller falsifieras. Den kvalitativa data som vi har fått i vår uppsats ska inte verifieras eller falsifieras (Allwood & Eriksson, 1999:37ff, 73ff).

4.2 Induktiv bevisföringsform

Vår studie bygger på en *induktiv* bevisföringsform som är baserad på semi-strukturerade intervjuer. Vi har genom våra intervjuer kommit fram till olika mönster i vår analys, som stärks av teorierna vi valt. Bacon (i Birkler, 2008) beskriver hur man med induktiv bevisföringsform drar slutsatser *till* något, inte *från* något. Vår studie har tagit utgångspunkt i vissa allmänna principer som tagits fram ur den tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter vi valt. De allmänna principerna är att Internet och medierad social interaktion påverkar individer, att det sociala nätverket är viktigt i klienters behandling och hur

institutionen är uppbyggd påverkar de intagna på olika sätt. Den nya kunskapen blir inte säker kunskap, som vid en deduktiv bevisföringsform, utan trolig eller sannolik kunskap (Ibid:72ff).

4.3 Semi-strukturerade intervjuer

Vi valde att använda semi-strukturerade intervjuer för de enskilda intervjuerna för att ge utrymme för mer reflekterade svar på våra frågor. Att använda sig av semi-strukturerade intervjuer innebär enligt Bryman (2002), att intervjuprocessen blir flexibel på så vis att intervjupersonen har stor möjlighet att utforma svaren på sitt eget sätt. Till skillnad från en ostrukturerad intervju har forskaren ett manus som intervjun ska följa, även om ordningsföljden inte är viktig utan snarare de teman som manuset (intervjuguiden) innehåller. Semi-strukturerade intervjuer ger också möjligheter till följdfrågor som kan uppkomma under intervjuens gång. De teman forskaren har ska vara relativt specifika för att det ska vara lättare att hålla sig på rätt spår, men ge möjlighet att ställa följdfrågor som berör det specifika temat (Ibid:301ff).

4.4 Fokusgruppintervjuer

Bryman (2002) menar att fokusgrupper är ett bra redskap för att få flera olika åsikter i en viss fråga. Den ursprungliga idén med fokusgrupper var att intervjupersonerna väljs för att de har erfarenhet av ett visst tema. Till skillnad från en vanlig intervju där det ofta blir fråga-svar-fråga-svar, förklarar Bryman att en deltagare *frågar* de andra genom sitt eget svar. Till exempel kan det vara så att en deltagare inte tänkt på en viss sak förrän en annan deltagare nämner det och en diskussion utvecklas. Det är viktigt att vi som samtalsledare har fokus på temat utan att styra för mycket. Deltagarna kan själva upptäcka teman eller frågeställningar som blir viktiga i samtalet. De kan också ifrågasätta eller argumentera med varandra vilket kan leda till att de tvingas reflektera och kanske ändra sina uppfattningar på ett annat sätt än i en enskild intervju. Bryman menar att en svårighet med fokusgruppintervjuer är att transkribera dem ur ljudupptagningen eftersom det kan vara svårt att urskilja vem som sa vad om deltagarna pratar i mun på varandra. Han rekommenderar att ha små grupper om engagemanget är högt, både för att underlätta transkribering och för att få fram alla deltagares åsikter (Ibid:324ff).

4.5 Urval

Vi har gjort enskilda intervjuer med tre individer som arbetar som personal och med en klient på ett behandlingshem och fokusgruppintervjuer med sju före detta klienter. Vi hade inledningsvis planerat att använda fokusgruppintervjuer som metod i syfte att intervjupersonerna skulle kunna utveckla en diskussion i gruppen. På behandlingshemmet ville dock endast en av två klienter medverka i våra intervjuer och personalen ville helst bli intervjuade individuellt, för att kunna lösa de vanliga arbetsuppgifterna under tiden vi genomförde intervjuerna. Vi valde då att använda oss av både individuella intervjuer och fokusgruppintervjuer i undersökningen. Med de före detta klienterna genomfördes fokusgruppintervjuer som planerat. Våra intervjupersoner är utvalda för att de har olika erfarenhet inom området, klienterna som kan berätta om egna upplevelser och erfarenheter av medierad social interaktion på behandlingshem som en institution och hur det påverkat deras sociala relationer, identitetsskapande och att känna tillhörighet i olika sociala världar. Personalen har yrkesmässig erfarenhet och kan diskutera det utifrån vad de varit med om och tagit del av i sitt arbete. Två av intervjupersonerna i gruppintervjuerna har själva inte varit på behandlingshem men arbetar dagligen för att förändra före detta missbrukares vardag och har därför fått god inblick i hur medierad social interaktion har påverkat andra som varit på behandlingshem. De har däremot genomgått behandlingar inom frivården där de själva tog ställning till hur de använde Internet och hur det påverkade dem i sitt förändringsarbete. De deltog i gruppintervjuerna med sina åsikter och erfarenheter utifrån att de arbetar med före detta klienter i sin vardag. I fortsättningen kommer vi benämna de två som f.d. klienter, eftersom de deltog i de intervjuerna även om vi i vårt analysarbete haft i åtanke att deras erfarenheter skiljer sig från de andra f.d. klienterna, likt vi har tagit i beaktande att personalen har en annan erfarenhet och klienten på behandlingshemmet har en annan.

Vårt urval är strategiskt och vad Bryman (2002) kallar ett snöbollsurval. Vi tog kontakt med personer som vi ansåg relevanta för vår studie och genom dem fick vi sedan kontakt med fler intervjupersoner. Till exempel pratade vi med en f.d. klient som sedan introducerade oss för fyra andra tidigare klienter som ville medverka. Han introducerade oss även för de två personerna som arbetar med de f.d. missbrukarna. Ett problem med detta sätt att göra urval är om vår *gate-keeper*, han som introducerade de andra intervjupersonerna, är selektiv och väljer personer som har samma åsikter som honom. Men vi tror ändå att alla intervjupersoners

åsikter framkom i det gemensamma samtalet utan påverkan av gate-keepers åsikter eller närvaro (Ibid:115f).

4.6 Tillförlitlighet

Eftersom intervjusituationer är socialt konstruerade samtal skulle validiteten (Bryman, 2002:43) kunna ifrågasättas. Detta eftersom intervjupersonerna kanske bara uppger en del av sina upplevelser för att anpassa det efter vad hen tror att vi vill höra. Det finns även en möjlighet att intervjupersonen enbart uppger en del av sina upplevelser för att det upplevdes känsligt eller otryggt. I gruppintervjuerna kan validiteten ifrågasättas för att de som medverkade kan påverkas av de andra så att de inte vågar uttrycka sina egna åsikter i gruppen. Detta är något som inte går att komma ifrån eftersom kommunikationen under intervjuerna är situerad.

Från början var tanken att endast intervjua klienter på behandlingshem men sen valde vi att göra intervjuer även med personal och före detta klienter. Vår studies syfte riktar sig inte enbart till klienternas upplevelser under tiden de genomgår en behandling, det handlar alltså inte om deras tankar och känslor i förändringsarbetet. Det var också viktigt att höra de f.d. klienternas reflektioner efter behandlingen och personalens åsikter som dagligen närvarar i klienters förändringsarbete. Våra intervjupersoner har dessutom varit på flera olika behandlingshem. Syftet är alltså inte att undersöka internetanvändningen och hur det fungerar på ett visst behandlingshem, utan vår analys och våra slutsatser visar vilken betydelse intervjupersonerna tycker att medierad social interaktion har för klienter på behandlingshem.

4.7 Tillvägagångssätt

Efter att vi gjort bakgrundsforskning och bestämt vilka teorier vi ville utgå ifrån tog vi kontakt med ett behandlingshem och förklarade syftet med vår uppsats och efter att vi fått mycket positiv respons bestämde vi oss för att åka dit hälsa på. På behandlingshemmet fick vi träffa tre personal och en klient, vid intervjutillfället var det två klienter på behandlingshemmet men endast en av dem var intresserad av att medverka. Efter att vi presenterat oss själva och syftet med uppsatsen ville både klienten och alla i personalen medverka. Intervjuerna genomfördes i behandlingshemmets samtalsrum, en miljö som vi tror intervjupersonerna kände sig bekväma i.

De f.d. klienterna kom vi i kontakt med genom organisationen KRIS, Kriminellas Revanch I Samhället. KRIS är en kamratförening som hjälper personer som tidigare levt med kriminalitet och/eller missbruk att få ett nytt socialt liv och nätverk utan missbruk och kriminalitet. Det var en grupp om fyra och en grupp om tre personer i våra gruppintervjuer med de f.d. klienterna. Vi valde att använda gruppintervjuer för att de tillsammans skulle få dela med sig och diskutera tidigare erfarenheter. Om deras åsikter var motstridiga kunde detta istället skapa en vidare diskussion. Intervjuerna genomfördes i en lokal som alla intervjupersoner var vana att befinna sig i och ha samtal i.

Eftersom vi hade olika sorters intervjuer, både enskilda och i grupp, men även med olika kategorier av respondenter; personal, klienter eller f.d. klienter, utvecklade vi en intervjuguide med teman och frågor som gick att anpassa till de olika intervjuerna. Vi lade även till frågor på de olika intervjuguiderna inför varje *typ* av intervju. De teman vi utgick från var kommunikation och relationer, identitetsskapande och att förändra sitt liv. När intervjuerna var genomförda transkriberade vi dessa för att sedan genom ett kodningsarbete markera vilka delar som var relevanta att arbeta vidare med i analys och tolkning.

4.8 Etisk reflektion

Utifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2012-10-21) har vi använt riktlinjer om hur vi etiskt bör genomföra denna studie. Vetenskapsrådet har fyra huvudprinciper när det gäller etik i forskning. Det första är *informationskravet*, att vi informerade berörda individer om syftet med vår studie. Vi var även mycket noggranna med att berätta att vi var helt neutrala i frågan och att det inte fanns något rätt eller fel, det var deras upplevelser och erfarenheter som var intressanta. De berörda informerades även om att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan välja att hoppa av studien, utan konsekvenser. *Samtyckeskravet* innebär att de berörda deltagarna har rätt att bestämma över sin medverkan. Med de före detta klienterna gav vi i uppdrag till vår kontaktperson (*gate-keeper*) att fråga hur många som var intresserade av att delta och om de accepterade vårt förslag att göra gruppintervjuer. Deltagarna ska även själva få bestämma om hur länge de vill delta, till exempel om en person inte längre hade velat delta i våra gruppintervjuer skulle varken vi eller andra deltagare försöka få hen att fortsätta delta. Enligt *konfidentialitetskravet* lovades alla deltagare full konfidentialitet genom att vi förvarade personuppgifter på ett sådant sätt att deltagarna inte kunde bli identifierade av utomstående. *Nyttjandekravet* innebär att alla uppgifter vi kom över i vår forskning ska efter avslutad forskning inte kunna användas av andra personer.

5. Presentation av materialet

Utifrån vårt syfte och frågeställning presenterar vi materialet i tre olika teman som utgår från vår frågeställning. De olika temana är *Kommunikation och relationer*, *identitetsskapande och att förändra sitt liv*. Under varje tema har vi utgått från att presentera resultaten först utifrån det som framställdes som positivt och sedan det som framställdes som negativt med internetanvändning. Med positivt menar vi de fördelar eller möjligheter som intervjupersonerna diskuterade, med negativt är det alltså nackdelarna eller riskerna med Internet på behandlingshem. Till att börja med vill vi presentera våra intervjupersoner, alla namn i uppsatsen är fingerade.

5.1 Presentation av intervjupersonerna

I gruppintervjuerna med f.d. klienter medverkade:

Benny, 32, har erfarenhet av behandlingshem där Internet har funnits för klienterna och även de där det har saknats.

Albin, 21, har genomgått behandlingar där det inte funnits Internet eller datorer för klienterna.

Fredrik, 20, genomgick sin första behandling inom den öppna frivården när intervjun genomfördes. I och med det har han tillgång till Internet men har ändå begränsat sig själv i internetanvändandet.

Rolf, 36, har varit på behandlingshem där det funnits datorer tillgängliga men de har varit på personalens kontor.

Anton, 24, har både erfarenhet av behandlingshem där klienterna haft tillgång till Internet och där de inte har haft det.

Linus, 30 har genomgått en behandling inom den öppna frivården likt Fredrik och berättade mycket om andras upplevelser och erfarenheter om Internet på behandlingshem.

Viktor, 28 har varit på behandlingshem både där man fick ha Internet och där man inte fick ha det.

I de enskilda intervjuerna medverkade:

Bengt, 52, jobbar nu på ett behandlingshem där klienterna har fri tillgång till Internet, har tidigare varit missbrukare och har tidigare varit på behandlingshem där klienterna inte har haft någon tillgång till Internet, både som klient och som personal.

Sophie, 43, har en socionomutbildning och jobbar på samma behandlingshem som Bengt och Louise, där klienterna har fri tillgång till Internet. Hon har tidigare jobbat på ett

behandlingshem där klienterna till en början hade Internet, vilket senare togs bort från klienterna då det användes på fel sätt.

Louise, 50 har en beteendevetenskaplig utbildning och jobbar på samma behandlingshem. Hon har inte erfarenhet av behandlingshem där klienterna inte har fri tillgång till Internet.

Jocke, 31 var klient på behandlingshemmet när intervjun genomfördes och har varit på andra behandlingshem tidigare där han inte haft tillgång till Internet i samma utsträckning som nu.

5.2 Kommunikation och relationer

Under temat kommunikation och relationer har vi skapat tre underliggande teman som handlar om: familj och nära relationer, vänner och bekanta samt dejtingsidor och förhållanden.

5.2.1 Familj och nära relationer

Att få se delar av familj, vänner och andra personers liv och vardag som inte är på behandlingshemmet tycker Bengt är otroligt värdefullt, speciellt att kunna bygga relationer på en plattform som många klienter inte haft tillgång till tidigare. Flera av våra intervjupersoner anser att tillgången till Facebook kan ses som något positivt, om det är så att fenomenet hjälper de här personerna att upprätthålla eller skapa ny kontakt med familj och nära vänner. Bland annat Bengt och Sophie menade att återupptagen kontakt med till exempel sina barn kan föda ett hopp hos klienterna.

“En man speciellt, som inte hade någon tillgång till Internet i den världen han levde i innan han kom hit och så upptäckte han Facebook, och öppnade ett konto där och sen så sökte han efter sin dotter och så fick de kontakt där. Så det är ju positivt, en positiv bit i det hela”.
(Sophie)

Två ur personalen nämnde att de sociala medierna på Internet kan kännas som ett tryggare och lättare sätt att ta kontakt med familj och nära vänner som man kanske inte haft kontakt med på flera år under sitt missbruk. Detta eftersom klienten kanske känner skam för att inte ha upprätthållit relationen och kontakten under en lång tid. “Då blir det kanske lite mer avdramatiserat att göra det via Internet”, säger Louise.

Det framkom också nackdelar med Internet när det gäller familj och nära relationer. Nästan alla våra informanter anser att Internet inte behövs för att upprätthålla kontakten med familj

och nära vänner eftersom det finns brev och telefon att använda sig av om man vill. De flesta säger också att brev och telefon är något de själva hellre använt istället för Internet, även om de haft tillgång till det. Flera av dem har inte heller använt sig av sociala medier på Internet för kontakt med familj och nära vänner när de inte varit på ett behandlingshem. De hävdar att det inte bara är familjen man har kontakt med på Internet och sociala medier utan övriga bekantskaper som kan vara mindre bra för klienter som försöker ändra sina liv. Rolf är en av intervjupersonerna som beskriver vilka relationer som är viktiga men som inte har någon positiv erfarenhet av kommunikation med familj över Internet.

“Då är det ju först och främst med min familj då, det väl det som är A och O. Sen sina barn, att va med dem. Gamla kamrater och så, det är inte viktigt, det är de som står dig närmast som betyder någonting. [...] När jag var på min senaste behandling då hade jag inte Facebook och så, tack och lov! För jag hade nog inte rätt ut det, nej det hade jag inte gjort alltså.” (Rolf)

Viktor och Anton, och nästintill alla andra intervjupersonerna, anser att Internet inte är något redskap för att “lappa ihop” relationer då man befinner sig på ett behandlingshem. Det finns andra metoder för att upprätthålla och reparera relationer under behandlingstiden, exempelvis genom brev och telefonsamtal.

5.2.2 Vänner och bekanta

Att kunna nätverka, närma sig, dela med sig och även se vad andra gör om dagarna är något Bengt tror är bra för klienter. Det kan föda ett hopp att se de andra som blivit friska, ”kan den så kan jag”. Han anser att Facebook och andra sociala medier kan ses som ett fönster där klienterna inte behöver delta fysiskt och även ett fönster de kan stänga av när de vill.

De övriga informanterna tycker istället, till skillnad från Bengt, att ha kontakt med vänner och bekanta över Internet inte är speciellt viktigt. Även Bengt tillägger att det kan vara ett problem för vissa klienter att ha kontakt med gamla bekanta när klienten gör en stor förändring i sitt liv. Just Facebook kan ibland ses som ett bra forum för sociala relationer, men Sophie tycker att klienterna borde hantera kontakten med vänner och bekanta på andra sätt just under behandlingen.

“Oftast har de inte en bekantskapskrets som är till fördel för dem själva. Ofta är det bekanta som lever i en livsstil med kriminalitet och droger och så. Sen är det klart att de också har vänner som betyder för dem, som är betydelsefulla. Men ofta så har man ju en annan kontakt med dem, man har en telefonkontakt med dem.” (Sophie)

Att se Internet som ett fönster från behandlingshemmet till världen utanför är även något Louise tar upp, dock menar hon det på ett negativt sätt. Hon menar att klienten ”lever kvar” i det gamla livet genom exempelvis Facebook. Även att se vad andra gör på sociala medier, vilka *statusuppdateringar* och bilder de lägger upp gör bara allt jobbigare, menar Anton. Även de andra tycker att det blir för lätt att ta kontakt med gamla bekanskskaper som inte är så bra. Anton påpekar att kraven för vilka man kontaktar sjunker i och med att kontakten sker på Internet och det kan leda till ett återfall. Detta på grund av gruppsyck och för att man ser vad alla andra gör säger han. Anton och två till berättar att de har avbrutit sin behandling på grund av att de fortfarande lätt kunde ha kontakt med sitt gamla liv och sina gamla bekanskskaper.

Både Jocke och Fredrik har fri tillgång till Internet i sina behandlingar men har själva valt att begränsa användandet av sociala medier. Jocke har brutit med alla vänner utom en som är drogfri. Han menar att de, hans vänner och han själv, inte har någonting gemensamt längre och att det hade varit jobbigt att höra vad hans vänner gjorde. Han tror inte att han skulle kunna gå in i behandlingen nu om han hade haft Facebook. Fredrik berättar att han har tagit bort alla vänner på Facebook som skulle kunna tänkas sälja droger till honom, både för att de inte ska kunna fråga honom och för att slippa se om det kommer in nya droger. Han beskriver att det var jobbigt att göra men nödvändigt och att det kan innebära en stor fara att inte göra det.

5.2.3 Dejtingsidor och förhållanden

Bengt menar att dejting, både på internet och i det “verkliga livet”, är en del av många vardag och därför menar han att det är naturligt att den kontakten ska få finnas på behandlingshemmet också. Det gör också att klienten känner sig omtyckt, menar Bengt. Sophie påpekar precis som Bengt att dejting är en del av vardagen. Dock anser hon och flera andra av intervjupersonerna att dejting och förhållanden är något som klienterna borde vänta med till efter behandlingen. “Under behandlingen måste klienten fokusera på sig själv, inte på att skapa nya kontakter på det sättet eftersom de inte är färdiga med sig själva än”, menar Sophie. Alla intervjupersoner som varit på behandlingshem, förutom Bengt, påpekar av egen

erfarenhet att dejtingsidor inte är något positivt. Till exempel Jocke beskriver att det är lätt att “snöa in i dejtandet” istället för på själva behandlingen.

“Sådana relationer får man nog vänta med, eller nog.. Man ska vänta med det, annars går man inte in för behandlingen riktigt. Men vänskapsband och sådär. Jag har ju brutit med alla mina vänner, förutom en då.” (Jocke)

I diskussionen om dejtingsidor nämner flera av intervjupersonerna att de lever kvar i en gammal värld, som måste släppas för att kunna få en lyckad behandling. Louise hade ett förslag att istället för att tillåta internetdejting på behandlingshem borde det komma personer till behandlingshemmet som berättar och pratar med klienterna om relationer och hur dejting fungerar i det verkliga livet. Att fly in i datorn och in i internetdejtingens värld, är det flera av klienterna som berättar om. Rolf påpekar att fenomenet *nätdejting* kan vara problematiskt under en behandling, dels för att självkänslan är låg, och dels för att det är lätt att fly från sig själv och från anledningarna som gjorde att klienten hamnade på behandlingshemmet och då fly in i den virtuella världen. Linus nämner också att det blir en “bekräftelsegrej” som klienten lätt kan fastna i efter ett avslutat missbruk, drogmissbruket byts ut mot ett relationsmissbruk istället.

5.2.4 Sammanfattning

En fördel med medierad social interaktion menar intervjupersonerna är att det kan vara lättare att återuppta eller upprätthålla kontakt med familjen och det kan skapa ett hopp för framtiden för klienten. Det framgick dock att sociala medier på Internet inte är det optimala för att ha kontakt med familjen och nära vänner utan intervjupersonerna menar att brev och telefon är en bättre kommunikationskanal för de klienter som vill hålla kontakt. En annan nackdel som diskuterades var att det är svårt för klienterna att avgränsa så att det bara är de viktigaste personerna som kontaktas eftersom “alla finns på Internet”. Det var även flera nackdelar som uppkom i diskussionen om dejtingsidor och förhållanden, av samma anledningar som innan, fokus ska vara på sig själv och sin förändring av livsstil.

5.3 Identitetsskapande

Bengt beskrev att man har en identitet och vissa roller på Internet och sociala medier. En identitet som kanske inte stämmer överrens med den identiteten som klienten håller på att skapa, och som hen måste leva upp till när behandlingen är slut och klienten återgår till

vardagen. Därför anser Bengt att tillgången till medierad social interaktion är en viktig del även under behandling, alltså en del av klienternas arbete med att förändra sina liv. Det blir en förberedelse för vardagen där personalen använder internet som ett redskap för att hjälpa klienterna med sitt identitetsskapande. Som exempel berättade Bengt om klienter som presenterar sig på ett visst sätt på dejtingsidor och då kan personalen belysa det genom att diskutera vad det står för och möta upp i de frågorna, mitt i vardagen under behandlingen. En möjlighet som Fredrik kunde se med att ha Internet på behandlingshem är att klienten kan slippa att gå in i sina negativa tankar i förändringsarbetet, utan kan då istället "surfa" en stund. Bengt berättade också att klienterna behöver koppla bort och gå iväg och sätta sig för sig själv en stund, till exempel genom att använda sociala medier eller genom att spela *pinball*. De menar alltså att det finns flera aspekter av internetanvändning, inte bara medierad social interaktion, som har betydelse för klienternas identitetsskapande och förändringsarbete.

Flera av intervjupersonerna beskrev Internet som en flykt från att arbeta med sig själv, eller som tidigare nämnt att Jocke beskrev att man "snöar in i det" och blir besatt av att få bekräftelse på till exempel dejtingsidor. Även Rolf menade att man söker bekräftelse från utomstående personer på ett enkelt sätt. Klienterna bygger upp en ny identitet och *testar* sig fram på sociala medier, men han menar att det är viktigare att bli hel som människa och genomföra behandlingen innan man söker bekräftelse på andra håll. Albin och Rolf diskuterar hur man anpassar sig till livet utanför genom att skapa en ny identitet.

"Eller vad man ska säga, lära sig hantera det nyktra livet där inne, men sen kommer man ut så ska man påbörja nåt helt nytt då. Så det är klart, det blir bitvis man får beta av det då från behandlingshemmet. Ja så man har ju kontakt med utsidan och får va ute och så. Att man kan röra sig på stan, gå i affärer.. Internet vetefan." (Albin)

"Nä alltså Internet får ju inte bli den sociala biten också, för det hade ju vart katastrof. Alltså, aldrig, den sociala biten är ju att ta sig ut och så va. Jag menar visst, det var ju nån som skrev en gång på Internet att nu behöver man inte gå ut för att va social längre, nu kan jag sitta vid Facebook. Lite så har det ju nästan blivit ju. Och det är ju rent galet". (Rolf)

Till skillnad från Bengt som tror att det kan "peppa" klienterna att se genom "fönstret" hur bra vänner och bekanta har det på utsidan tror Louise att sociala medier, till exempel Facebook, är negativt som ett fönster. Hon beskriver Facebook som en förskönad värld där bara de "bra och

fina” sidorna visas. Louise menar att drogernas baksida inte visas upp på Internet, till exempel att man inte har någon familj kvar, inga tänder kvar eller att kroppen har tagit stryk. På sociala medier visas den “glammiga” delen och hur roligt allt är, hur hög man är och vilka “trippa” folk tar. Dessa delar, den förskönade världen, kommer alltså att påverka klienternas identitetsskapande.

“Nu är ju det ett media som finns överallt i samhället så man kan vara kluven till det om man tänker å ena sidan och å andra sidan, men jag tror att det bara gör människor olyckliga. Mötet med andra är värt så mycket mer. Och så blir det en förljugen värld, där man tror att alla andra är så lyckliga.” (Louise)

Louise beskriver behandlingshemmet i sig som en arena, en tillräckligt komplicerad arena för klienterna att hantera. Det är ett ställe där klienterna visar upp sig, där det sker gruppdynamiska processer och klienterna ska hitta sin roll och sin position i gruppen. Louise beskriver det som att klienterna är vilsna i den nyktra världen, de har sin identitet i missbruksvärlden där de kan allt men utanför den vet de oftast ingenting. Hon avslutar med att hon inte tror att Internet är någon hjälp för klienterna att bygga upp den nya identiteten. Klienterna måste lära sig vardagliga saker som för många är självklara, Internet kommer senare av sig själv när man är klar med allt annat. Det blir svårare för klienten att leva i båda världarna med båda identiteterna samtidigt menar Louise. Flera av intervjupersonerna gav liknande beskrivningar av hur man spelar roller på Internet, för att det är lätt att spela “någon annan”. Det gör att man skapar en uppfattning om sig själv som inte alls är så i verkligheten och det kan leda till att man tappar bort sig själv. Det handlar också mycket om vilken roll man tar på behandlingshemmet menar Viktor, om man umgås med de som “fuskar lite” och beställer droger på Internet och flyr från verkligheten.

5.3.1 Sammanfattning

En fördel som beskrevs under intervjuerna med Internet och sociala medier är att det för klienterna är viktigt under behandlingen att vistas i en miljö som är anpassad efter den riktiga vardagen, och att det kan hjälpa klienterna med deras identitetsskapande. Exempelvis eftersom att efter en avslutad behandling ska klienterna kunna hantera internet och allt som kommer med tillgången till internet själva. Bengt menade då att det är positivt att klienterna lär sig handskas med fenomenet redan under behandlingen då för att de ska vara väl förberedda tills behandlingen avslutas. Men flera av intervjupersonerna ansåg snarare att

medierad social interaktion är något negativt som gör att man flyr från sig själv istället för att jobba med sig själv och sitt identitetsskapande. Det talades även om att Facebook kunde ses som ett fönster ut mot världen, något bland flera av intervjupersonerna påpekade som negativt. Det beskrivs som svårt för klienterna att leva i båda dessa världar samtidigt eftersom de har en identitet som missbrukare och försöker skapa en ny nykter identitet på behandlingshemmet.

5.4 Att förändra sitt liv

Bengt beskrev alltså medierad social interaktion som en del av klienternas identitetsskapande, men också som en del av förändringsarbetet. Det är en del av livet som inte bör begränsas menar Bengt som ser Internet och sociala medier som en brygga från ett liv där klienternas vardagssituation så mycket som möjligt. Sophie berättade att syftet med att ha fritt Internet på behandlingshemmet var att klienterna skulle kunna ha social kontakt med omvärlden för att inte känna sig isolerade i förändringsarbetet. Man har ansett att klienterna har känt sig lägre värda, menar Sophie. Det de flesta intervjupersonerna lyfter som något positivt med Internet på behandlingshem är att klienterna får möjlighet att söka jobb. Jocke och Anton nämnde också nyhetsflöden, körkortsutbildning och information om studier. De flesta intervjupersonerna beskriver att det är positivt för att man kan utföra vissa uppgifter med hjälp av internet, men att det är negativt för internet möjliggör medierad social interaktion.

“Det är ju så att inom en liten kort tid så kommer dessa killar vara hemma och då har man åtminstone lyft den frågan med att man blir besatt av att sitta och spela, eller vara ute i olika forum, eller porrsurfar. Så tycker jag ändå att man har missat en viktig bit.” (Bengt)

Bengt beskrev att många klienter har problem med impuls kontroll och kan känna att de till exempel måste kolla arbetsförmedlingen och då ska de få möjlighet att göra det innan de glömmer bort det. De andra intervjupersonerna menade istället att man kunde få hjälp av personalen med det, till exempel vid deras dator. Flera av intervjupersonerna gav förslag på andra viktiga delar på behandlingshemmet som hjälper klienterna att förbereda sig, eller anpassa sig till vardagen. Sophie berättade att behandlingshemmet hon jobbar på har kontakt med personal från arbetsförmedlingen som kommer dit för att hjälpa klienterna, annars kunde det vara bra att personalen gör det tillsammans med klienterna.

Precis som Sophie och Bengt så nämnde Louise att Internet kan ses som ett redskap för klienten i deras förändringsarbete, men detta menar Louise är svårt att kontrollera. Hon förklarar också, likt Bengt, att Internet kan ses som en brygga mellan institutionen och det verkliga livet men bara om det används på rätt sätt. Louise påpekade att det bästa hade varit om klienterna tog eget ansvar och använde datorn med sunt förnuft för att kunna förändra sina liv. Men hon menar samtidigt att klienterna ofta saknar de sociala koderna som finns i vardagen i deras nya och nyktra liv. Hon berättar att klienterna kanske inte är vana att hålla lagar eller regler vilket kan göra att det är svårt att hantera medierad social interaktion och den värld som öppnar upp sig i och med det.

“För att de är ju där i ett syfte egentligen och det är ju att de ska bli friska. De ska ju genomgå en behandling, och då ska man inte sitta och hålla på med allt möjligt annat. Och lockas utav kompisar.” (Louise)

Samtidigt som Bengt förespråkar frihet med Internet menar han att det kan vara bra att stänga ute “utevärlden” med tvång för att klienten är inne i en behandlingsprocess och ska fokusera på sig själv och vad som händer just där och då för att kunna förändra sina liv. Flera av intervjupersonerna beskriver att Internet gör att man tappar fokus på vad som är viktigt. Benny tror att tillgången till Internet finns på behandlingshem för att det har blivit en del av vardagen i övrigt men han tycker att det är viktigt att få distans till det gamla livet och till världen utanför för att kunna förändra sitt liv. Jocke har som tidigare nämnt valt att bryta med nästan alla vänner för att kunna koncentrera sig på sin egen utveckling.

“Datorn är en jävel, det är en ful grej. Man tänker inte efter ordentligt, alltså omedvetet skulle jag vilja säga så får den en att tänka på ett helt annat sätt. Man kanske får en känsla av att längta ut, i förtid, innan man har hunnit arbeta här.” (Jocke)

Nästan alla intervjupersoner som beskrev Internets positiva sidor för klienternas förändringsprocess berättade också att de negativa sidorna väger över, till exempel mängden droger som beställts via Internet och att klienterna har möjlighet att missbruka under behandlingen. Flera berättade också att medierad social interaktion skapade ett “sug”, kan “trigga” eller är en igångsättare till ett tidigare beteende och den gamla livsstilen som inte går att hantera under behandlingstiden. Viktor berättade att medierad social interaktion på

behandlingshemmet och de gamla vännerna som följde med de sociala medierna ledde till att han avslutade sin behandling.

“Jag tror inte att det finns fördelar med att ha Internet på behandlingshem, du är där för att göra en drogbehandling och ingenting annat, och att bli hel som människa. Internet finns där sen när du kommer ut om du vill ha det.” (Rolf)

Både Anton, Linus och Viktor beskriver också hur Internet är en flykt från att förändra sina liv. Bland annat Linus beskrev Internet som en “port” eller ett “fönster ut”, han tycker det är konstigt att klienterna har tillgång till Internet under behandlingen när allt som händer på Internet blir så förstorat och extremt. Han sa också att Internet är “väldigt fritt” och att han inte tycker man ska vara så fri på en behandling. Anton beskriver också hur Internet gör att man “sänker ribban”, till exempel att man “chattar” med personer man inte borde och att man är kvar i det gamla hela tiden med ena foten, alltså att man fastnar i en gammal identitet. Den medierade sociala interaktion försvårar alltså förändringsarbetet för att även den interaktionen har krav och förväntningar på klienten. De menar alltså att man inte har kontroll på de relationerna på samma sätt som man har på de fysiska relationerna. Då kan man lika gärna ge klienterna ett fritt busskort därifrån, menar Anton och berättade senare att det inte riktigt går att förbereda sig på vad som väntar när man är klar med behandlingen, speciellt efter första behandlingen och han tror inte att Internet kan hjälpa klienterna i förändringsarbetet. Viktor berättade om när han satt i fängelse och tänkte igenom hur han skulle anpassa sig till samhället under hela sista året, där hade han varken Internet eller telefon och han menar att han har anpassat sig bra och kunde förändra sitt liv ändå.

5.4.1 Sammanfattning

En fördel som beskrevs under intervjuerna med Internet och sociala medier är att det är viktigt för klienterna att vistas i en miljö som är anpassad efter den kommande vardagen under behandlingen och att det kan hjälpa klienterna med deras identitetsskapande. Exempelvis ska klienterna efter en avslutad behandling kunna hantera internet och allt som kommer med tillgången till internet själva. Bengt menade då att det är positivt att klienterna lär sig handskas med fenomenet redan under behandlingen då för att de ska vara väl förberedda tills behandlingen avslutas. Men flera av intervjupersonerna ansåg snarare att medierad social interaktion är något negativt som gör att man flyr från sig själv istället för att jobba med sig själv och sitt identitetsskapande. Det talades även om att sociala medier kunde ses som ett

fönster ut mot världen. Alltså en förskönad värld som påverkar klienternas identitetsskapande eftersom de identifierar sig med de olika världarna. Det beskrivs som svårt för klienternas identitetsskapande att leva i båda dessa världar eftersom de har en identitet som missbrukare och en vi-känsla i den världen samtidigt som de försöker skapa en ny nykter identitet på behandlingshemmet med vi-känsla till den nyktra världen.

6. Socialpsykologisk analys och tolkning

Vår socialpsykologiska analys är utformad utifrån samma teman som i presentationen av vårt material, med utgångspunkt i vår problemformulering har underrubriker växt fram i analysen av materialet tillsammans med teori och tidigare forskning.

6.1 Kommunikation & Relationer

Under kommunikation och relationer har vi fyra underrubriker med diskussioner utifrån Von Greiff och Skogens (2012), Beckman och Stanko (2009), Bargh och McKenna (2004), Fromm (1993) och Skårners (2001, 2009).

6.1.1 Familj och andra viktiga relationer

Utifrån beskrivningar i intervjuerna tolkar vi det som att en relation till familj eller liknande ofta är en trygg punkt för klienterna i förändringsarbetet. De representerar många gånger någonting som man förlorat i missbruket och vill *laga* i arbetet med att förändra sitt liv. Detta beskriver även Von Greiff och Skogens (2012) men i deras studie finns inte Internet och sociala medier med som en faktor under behandlingen. Beckman och Stanko (2009) utgår istället från Internet och institutioner, men inte på behandling av missbruk eller förlorade familjrelationer. Till skillnad från Beckman och Stanko som menar att det kan vara bra för individer på institutioner att med hjälp av Internet släppa *institutionsrollen* för att upprätthålla *familjerollen* tolkar vi det som att det finns andra sätt för klienterna att ha kontakt med de viktiga sociala relationerna. En fördel som den medierade sociala interaktionen har för familjrelationerna kan vara att det kan vara lättare, eller mer avdramatiserat, att ta kontakt med personer man brutit kontakten med. Men utifrån vad våra intervjupersoner berättat förstår vi att det finns andra sätt eller andra vägar att gå och att upprätthålla de viktigaste sociala relationerna har inte varit ett problem för de som inte haft tillgång till Internet på behandlingshem.

6.1.2 Att kommunicera med fel personer

Vi ser Internet på behandlingshem som en kommunikationskanal (Bargh och McKenna, 2004) för klienterna och utifrån beskrivningar och uppfattningar i intervjuerna upplevs det som problematiskt att klienterna kommunicerar med “fel” personer under behandlingstiden och att det är svårt för personalen att kontrollera. Med “fel” personer menar de till exempel vänner i missbruksvärlden och “langare”. De beskriver hur kommunikation på Internet kan gynna

individerna genom att hen kan utveckla sina sociala relationer men vår analys är att klienterna inte behöver utveckla sitt sociala nätverk under behandlingstiden, framförallt inte med hjälp av Internet. Detta relaterar vi också till den klyfta som Fromm (1993) beskriver som uppstår om individen förlorar sin trygghet och att klienterna söker en ny trygghet i förändringsarbetet. Den ensamhet som klienterna kan känna, eller den klyftan, tolkar vi som det till exempel Anton beskriver leder till att klienterna "sänker ribban" och tar kontakt med fel personer. Internet används då som ett tidsfördriv eller till att försöka hitta en trygghet någon annanstans än på behandlingshemmet. Det kan då finnas en risk att klienterna hittar sin trygghet där den tidigare varit, i missbruksvärlden hos vänner och bekanta som gör det svårare för dem att förändra sina liv. Detta behöver de hjälp med att hantera för att hitta en ny trygghet och en ny identitet fri från droger, men inte med hjälp av Internet.

6.1.3 Vänskap är frivilligt?

Utifrån vad flera av intervjupersonerna berättade om hur viktigt det var att bryta med vänner och bekanta i missbruksvärlden tolkar vi det som att det är ett beslut som många gånger är otroligt svårt att göra i ett förändringsarbete. Några av intervjupersonerna har själva tagit beslutet att bryta all kontakt med personer i missbruksvärlden, men till exempel Viktor avbröt sin behandling för att han inte klarade av att ta steget att bryta med sina vänner för att genomföra ett lyckat förändringsarbete. Att flera av intervjupersonerna även berättade att de tyckte det var jobbigt att inte ha Internet på behandlingshemmet under tiden de var där, men i efterhand kunde förstå att det var bra, tolkar vi som att det kan vara bra för klienterna att inte ta aktiva beslut om Internet själva. Det verkar snarare uppskattas i efterhand att internetanvändningen är reglerad.

Skårner (2001, 2009) beskriver olika vänskapsarenor och vår analys är att Internet blir en arena som innehåller flera olika vänskapsarenor. Att alla arenor är samlade på samma ställe tror vi gör att det blir svårare att hålla sig borta från vissa av arenorna, i klienternas fall missbruksarenan. Skårners studie gjordes 1995-1998, alltså cirka 15 år innan vi gjorde vår studie. På de här åren har Internet och användningen av sociala medier utvecklats mycket och vi är övertygade om att till exempel Facebook eller dejtingsidor är aktuella vänskapsarenor i dagens samhälle och det ger också en förhöjd risk att möta eller ha en fortsatt kontakt med personer som inte är bra för klienterna att ha kontakt med. På dejtingsidor förstår vi att den största risken inte är att kontakta fel personer utan att klienterna inte fokuserar på sitt eget

förändringsarbete utan söker bekräftelse och nya sociala relationer där istället, detta kommer även att påverka klienternas identitetsskapande.

6.1.4 Personlig självständighet och styrka genom andra människor och samhället

Utifrån det Fromm (1993) menar att man blir mer självständig genom kontakt med andra människor och samhället kan vi utifrån intervjupersonernas beskrivningar se att det beror på hur den kontakten ser ut och med vem det är. Vår analys visar att kontakt med nyktra, både de som är f.d. missbrukare och de som inte haft en missbruksproblematik, kan hjälpa klienterna att bli mer självständiga. En sådan kontakt skulle till exempel kunna vara familjen, om det inte finns en missbruksproblematik där, eller KRIS där f.d. missbrukare stöttar varandra i den nyktra världen. Bengt menar att det är skönt för klienterna att “se att de är där och jag är här” men utifrån de andra intervjuerna tolkar vi det som att den medierade sociala interaktionen snarare är negativ för klienterna, därför att den upprätthåller en livsstil som klienterna försöker komma ifrån. Annan kontakt med samhället, till exempel att söka jobb eller ta del av den nyktra vardagen utan att använda Internet förstår vi är positivt för klienternas förändringsarbete. Det skulle också kunna vara kontakt med till exempel bostadsförmedling eller praktikplatser som vid slutet av behandlingen kan ge klienterna en personlig självständighet och styrka, enligt vår tolkning.

6.2 Identitetsskapande

Identitetsskapande diskuteras i underrubriker främst utifrån Goffman (2000, 2004), Beckman och Stanko (2009) samt utifrån Fromm (1993).

6.2.1 Livet på institutioner och institutionsrollen

Våra resultat visar på att klienterna ibland skapar, det Goffman (2000, 2004) beskriver som, ett *underlife* för att få en balans mellan de olika världarna i sitt förändringsarbete. Samtidigt som personalen och andra i klientens närhet har förväntningar på att klienten ska bli fri från sitt missbruk kommunicerar klienten med andra via sociala medier och genom den interaktionen skapas ett “sug” som intervjupersonerna säger, till missbruksvärlden och alltså den gamla identiteten. Ett “sug” som vi tolkar går emot de institutionella förväntningarna, att skapa en nykter identitet i den nyktra världen, som ligger på klienten och alltså kan påverka klientens förändringsarbete negativt. På Internet och på sociala medier är det enkelt att utge sig för att vara någon annan eller inta en roll som man egentligen inte har eller förväntas ha. Detta leder alltså till att det blir svårare för klienterna att bryta de gamla sociala relationerna

för att kunna utveckla ett nytt nyktert socialt liv. Det gör att det blir fler normer, fler intryck att kontrollera och fler förväntningar att leva upp till som kommer att påverka klienternas identitetsskapande.

Det Goffman menar med hur personalen visar vägen för klienter på institutionen för att de är socialt integrerade med omvärlden relaterar vi till hur intervjupersonerna beskriver hur Internet blir en del av vardagen på olika sätt. Vi tolkar det som att både internet och personalen fungerar integrerande och upprättar en relation mellan klienten och omvärlden. Det leder till att klienten genom medierad social interaktion kan upprätta en sådan relation oberoende av personalen. Vilket också innebär att institutionen tappar en del av kontrollen. Det vill säga att internet gör institutionen mindre total genom individens egna interaktionsförbindelser med världen utanför. Vi tolkar det som att Bengt tycker att medierad social interaktion är bra i ett förändringsarbete för att ifrågasätta vad som händer i krocken mellan de olika världarna. Vi kan se att Internet och sociala medier är naturliga delar av människors vardag, men utifrån de andras intervjuer kan vi också uttolka att klienterna genom medierad social interaktion får kontakt med den nyktra världen på ett sätt som de ännu inte är redo för. Till exempel tyckte de flesta att användandet av sociala medier ska komma senare, när man är klar med behandlingen och har lärt sig *vara social i det verkliga livet*.

När Beckman och Stanko (2009) diskuterar institutionsrollen och Internet skiljer det sig från vår studies resultat. Vi tolkar att våra intervjupersoner menar att rollen som klient på en institution har ett syfte i förändringsarbetet. Institutionsrollen ska upprätthållas med hjälp av att inte använda medierad social interaktion, eftersom det gör att de får kontakt med missbruksvärlden. Beckman och Stanko menar istället att medierad social interaktion kan hjälpa de som lever på en institution att släppa institutionsrollen. Flera av intervjupersonerna beskriver, som vi ser det, en svårighet eller en fara med att släppa institutionsrollen för att skapa en ny roll och en ny identitet i den nyktra världen för snabbt. Till exempel när de berättar att dejtningssidor kan skapa ett nytt missbruk av relationer och bekräftelse, eller att få se den förskönade världen på sociala medier och längta ut i förtid. Målet blir då att bryta med det mesta i den gamla kulturen, för att kunna förändra sina liv, inte upprätthålla roller. Regler och att vara övervakad beskrivs snarare som någonting positivt och en hjälp för att kunna bygga upp en ny identitet. Vi tolkar det som att medierad social interaktion kan ses som ett hot mot klienternas väg mot ett nytt nyktert liv, eftersom det öppnar upp för så många fler kontakter än de som räknas som *viktigast*. Att de flesta av våra intervjupersoner ansåg att

institutionsrollen borde upprätthållas är något vi tolkar som att klienter på ett behandlingshem vill bli styrda av personalen. Regler behöver sättas upp så att klienten inte kan leva som hen gjorde innan eftersom det är svårt för klienten att själv sätta upp *regler* och följa dessa på ett sunt sätt.

6.2.2 Mortifikationsprocess och stigmatisering

Att personligheten förtrycks av institutionens regler för att man blir fråntagen sin identitetsutrustning, en så kallad mortifikationsprocess, beskriver Goffman (2000) som negativt. De flesta av våra intervjupersoner beskriver enligt vår analys snarare en sådan process som positiv för att kunna åstadkomma en förändring. En mortifikationsprocess, en diskulturation eller en rollförlust beskriver intervjupersonerna snarare som nödvändig. Vi tolkar det som att de vill att det ska ske en kulturell förändring eftersom de olika rollerna hindrar varandra i förändringsarbetet. Till skillnad från Bengt som enligt vår analys tycker att Internet är ett verktyg för att motverka en mortifikationsprocess och en stigmatisering som före detta missbrukare, menar flera av de andra att risken blir större att inte genomföra behandlingen överhuvudtaget om Internet finns tillgängligt. Vi menar då att ett återfall istället leder till en stigmatisering av rollen som missbrukare. Liksom Goffman förstår vi det som att även intervjupersonerna menar att man som klient redan har accepterat institutionens kultur när man går in i behandlingen frivilligt.

Att en klient genomgår en mortifikationsprocess på behandlingshemmet kan kopplas ihop med Fromms (1993) begrepp om destruktiv hållning som en flyktmekanism och att de emotionella, sensuella och intellektuella möjligheterna för klienterna hämmas. Som beskrivits tidigare ansåg intervjupersonerna att de behöver genomgå en drastisk förändring för att kunna genomföra ett lyckat förändringsarbete. Fromm menar att den destruktiva hållningen blir en flyktmekanism eftersom klienten känner det nya nyktra livet som ett hot mot den gamla kulturen de är vana vid. Det innebär att klienten flyr på något sätt, enligt vår analys, in i datorn för att slippa känna sig hämmade och maktlösa. Vi tolkar det som att det är negativt för klientens utveckling att fly in i den virtuella världen för att söka en ny identitet. Den destruktiva hållningen gör att en mortifikationsprocess, som vi tolkar som positiv för klienterna, inte kan genomföras.

6.2.3 Flyktmekanismer till följd av otrygghet

Fredrik menar att man kan få negativa tankar på behandlingshemmet och att man då riskerar att fly in i datorn, samtidigt som det kan vara skönt att "surfa" en stund. Vi tolkar det som att Fredrik ser *flyktmekanismen som positiv* om den är kontrollerad, en slags kontrollerad frihet eller flyktmekanism. Detta har, som tidigare nämnts, också Bengt påpekat, men det han beskrev tolkar vi som att flykten också kan ses som en del av behandlingen. Vi förstår det som att även Bengt menar att det finns negativa aspekter med internetanvändning på behandlingshem, till exempel att de *flyr* från behandlingen, men att det istället ska uppmärksammas, ifrågasättas och diskuteras under behandlingen för att klienterna ska kunna hantera Internet när de är klara med behandlingen.

I mötet med andra skapar klienterna en ny identitet och då är det svårt när det gamla finns där och formar identiteten. Vilka vänskapsarenor (Skårner 2001, 2009) eller vilka främre regioner (Goffman, 2000) klienterna är på relaterar vi till hur samhället formar identiteten och därför är det viktigt vilka delar som klienterna möter och vilka delar av samhället som ska forma deras nya identitet. Louise beskrev Internet som ett fönster mot flera arenor som inte kan väljas av varken personal eller klient, istället för att andra arenor väljs med omsorg. Vi ser ett samband i att förlorad trygghet leder till en försämrad impulskontroll och ett stort problem med Internet på behandlingshem är när klienterna har möjlighet att beställa droger via Internet. Det är lätt att beställa droger för att det finns tillgängligt och det blir impulser som är svåra för personalen att möta och hantera.

6.3 Att förändra sitt liv

Att göra en förändring av sitt liv för klienterna diskuteras i två stycken underrubriker utifrån Von Greiff och Skogens (2012), Skårner (2001, 2009) och Goffman (2000, 2004).

6.3.1 Att söka ny social tillhörighet och jobba för att bli en del av *de andra*

En del av klienternas identitetsskapande handlar enligt vår analys också om att identifiera sig med *de andra i den nyktra världen*. Detta menar även Jenkins (2000) att man gör utifrån likheter och skillnader. Det är en svårighet eftersom *de andra*, alltså de i den nyktra världen, fortfarande definierar klienterna som *de andra*, även om de är före detta missbrukare. På Internet som kommunikationsarena presenterar sig klienterna alltså för båda världarna och framställer sig för att bli betraktade av alla på önskvärt sätt, det blir klienternas *främre region*

(Goffman, 2000). Enligt vår tolkning presenterade klienterna sig tidigare främst för det *vi* de då tillhörde, alltså andra missbrukare. Till exempel som Anton beskriver att missbrukare skriver på Internet om nya droger som finns att köpa. Efter, eller under, behandlingen är målet att presentera sig och bli en del av ett annat *vi*, av den nyktra världen. Även Jocke berättade att han inte hade något gemensamt med sina vänner som missbrukade och hade därför brutit kontakten med dem. Detta ser vi som att han vill vara del av ett nytt *vi* och ser de gamla kompisarna som *de andra*. Enligt vår analys går alltså identitetsskapande eller att förändra sitt liv hand i hand med att *byta plats på vi och dem* för klienterna, inte att känna en gemenskap eller ett *vi* i båda världarna.

6.3.2 Tvåvärldsproblemet och att möta flera världar

Skårners (2001, 2009) forskning blir mycket aktuell och relevant i förhållande till vårt syfte, men också i kombination med Goffmans (2000, 2004) teorier och begrepp. Båda lyfter diskussionen om två världar för klienterna, missbruksvärlden och den nyktra världen och hur individer anpassar sig till de olika världarna. Vilka världar eller arenor som klienterna har tillträde till påverkas av hur Internet används på behandlingshemmet. De flesta menar att Internet öppnar upp för många världar och att det blir fritt för klienterna att ha tillgång till dessa. Skårner menar att misslyckas klienten med att bryta sociala och psykologiska band till missbruksvärlden är risken stor att hen återgår till missbruket. Internet som en arena eller ett "fönster" ut till olika världar påverkar hur klienternas sociala nätverk konstrueras och hur identiteten formas av relationerna i nätverket. Intervjupersonerna beskriver klienterna som vilsna i den nyktra världen, de har inte inträdesbiljetten, som Skårner kallar det. Tvåvärldsproblemet blir synligt i de flesta av intervjupersonernas beskrivningar, fast med andra ord. Vår analys är att de menar att man istället ska jobba på att få tillträde till *den nyktra världen* genom att till exempel hjälpa klienterna att hantera skrivprogram på datorn, diskutera "vett och etikett" i vardagen, alltså hur normer ser ut och hur man ska bete sig eller genom att gå på stan. Först när de känner ett "vi" och har en identitet i den vanliga världen kan individen hantera de motstridiga kraven och förväntningarna från den tidigare missbrukarvärlden.

Detta *tvåvärldsproblem* kopplar vi också till Goffmans (2000) diskussion om hur individer skapar sig en uppfattning om sig själva i interaktion med andra. Klienternas identitet skapas och formas när klienten känner sig *bekväm* i den nyktra världen. Internet visar, som Louise beskriver, en förskönad bild och Anton berättar är man fortfarande kvar med ena foten i missbruksvärlden. Att gå på stan och möta verkligheten lyfter istället de flesta

intervjupersonerna som värdefullt för att kunna bygga en ny identitet. På Internet menar vi att klienterna påverkas av flera världar samtidigt, vilket leder till en kluven identitet, med olika kulturer. De framträdanden som klienterna gör på Internet som en främre region ska då anpassas till normer som passar i båda världarna, vilket är otroligt svårt eftersom normerna ofta är varandras motsatser. Den bakre regionen ser vi då som behandlingshemmet där personalen har möjlighet att hjälpa klienterna i deras framträdanden. Om klienterna inte har tillgång till Internet kan fokus i den bakre regionen ligga på framträdanden i den nyktra världen. Klienterna kommer antagligen att möta delar av missbruksvärlden även utan Internet men risken är inte lika stor, framförallt inte under förändringsprocessen. Utifrån vad våra intervjupersoner beskriver tolkar vi det som att på Internet sitter både människor från världen som klienten försöker bryta med i publiken, bredvid människor från världen där klienten försöker bygga en ny identitet och en social tillhörighet. Som vi tidigare beskrivit behöver individen känna trygghet i den nyktra världen, på scenen, innan hen möter publiken.

6.4 Sammanfattning

Utifrån hur medierad social interaktion påverkade klienternas sociala relationer har vi diskuterat internet som en faktor för att bibehålla och återuppta viktiga relationer, till exempel sin familj. Diskussionen om sociala relationer och Internet behandlade även vänskap och riskerna som fanns med den sortens kommunikation och interaktion. De sociala relationerna med andra människor och samhället påverkar också klienternas identitetsskapande. Vi har diskuterat och analyserat Internets påverkan på klienternas identitetsskapande utifrån att de befinner sig på en institution. Analysen behandlade främst institutionens kultur, normer och roller i relation till internets (den nyktra världen och missbruksvärlden) kultur, normer och roller och hur det påverkade klienternas identitetsskapande. Till sista analyserade vi medierad social interaktion i relation till klienternas möjlighet att förändra sitt liv. Detta är främst en diskussion om olika världar, om tillhörighet, trygghet och problematiken som följer med internet i ett förändringsarbete.

7. Reflektioner

Vi vill börja vår reflektion med en argumentation där vi utformat fyra påståenden som på olika sätt besvarar vår frågeställning. Därefter följer tre stycken som innehåller en kritisk granskning av vår studie, en diskussion om de existerande sociala förhållandena och en diskussion om vidare forskning.

7.1 Argumentation

I alla intervjuer förutom en var det uppenbart en negativ syn på medierad social interaktion på behandlingshem som framställdes. Samtidigt tyckte alla att det var intressant och viktigt att diskutera. Alla fyra påståenden med argumentation går hand i hand, det blir en helhet av alla delar som vi fått från bakgrund, teori och resultat.

- Det är viktigt att bygga upp en ny identitet i den nyktra världen utan att ha "ena foten" i missbruksvärlden.

Även om intervjupersonerna diskuterar medierad social interaktion som en stor del av vardagen, som någonting som finns när de är klara med behandlingen, menar de att de måste känna en trygghet i den nyktra världen innan de möter missbruksvärlden på Internet.

- Medierad social interaktion kan vara förödande i ett förändringsarbete.

Droger blir mer lättillgängliga, både att kunna beställa via medierad social interaktion men också att det är lättare att ta kontakt med de vänner och bekanta som missbrukar och försvårar klienternas förändringsarbete. Det ger också en missvisande bild av vänner och bekantas liv som kan få klienterna att känna till exempel "jag vill vara med dem nu" eller "de har det så bra och jag har det så dåligt".

- Det är bra med regler för internetanvändningen så att klienterna fokuserar på de delar som är viktiga för dem under behandlingen.

När man går in i en behandling, även om det är frivilligt, menar vi att klienterna accepterar, eller måste acceptera, de regler som finns för att kunna bli fri från sitt missbruk. Detta kan också jämföras med Goffmans (2004) resonemang om att klienterna accepterar institutionens kultur.

- *Det finns positiva aspekter på medierad social interaktion för klienterna.*

Framförallt Bengt lyfter de positiva aspekterna och de andra intervjupersonerna kan hålla med om några sidor som är positiva. Till exempel att återuppta kontakt med familj och nära vänner, med hjälp av Internet ses som positivt. Att klienterna kommer att möta Internet efter behandlingen och kan behöva hjälp i att hantera det, genom att ifrågasättas och diskutera internetanvändningen redan under behandlingen menar Bengt är viktigt. Flera andra klienter håller med om att Internet för med sig risker som man kan behöva hjälp att hantera, men då under kontrollerade former. Det finns för många risker som personalen inte kan se eller hjälpa klienterna med om det inte är övervakat eller om det inte finns regler.

7.2 Metodiska tillvägångssätt och giltigheten i analysen

Att göra intervjuer med både personal, klienter och före detta klienter tror vi betydde mycket för vår studie. Det gav oss upplevelser och erfarenheter från *olika håll*, från personalen och deras yrkesroll och från klienter som diskuterade det utifrån egna erfarenheter. Eftersom vi har ett hermeneutiskt synsätt är vi intresserade av delarna som skapar en helhet, samt en induktiv bevisföringsmetod för att skapa ny kunskap. Även om vi inte intervjuade så många personer var majoriteten överens om riskerna med internet på behandlingshem. Om vi hade gjort fler intervjuer tror vi att vi hade fått ett liknande resultat, det samma om någon annan hade gjort vår studie. Vi var noggranna med att försöka att inte färga intervjupersonerna med våra åsikter och ställde så öppna frågor som möjligt, framförallt i gruppintervjuerna där vi ville att intervjupersonerna skulle diskutera sina åsikter tillsammans. Även om vi till en början var neutrala påverkades vi av de negativa aspekterna som diskuterades i de första gruppintervjuerna.

Något som kunde bli problematiskt var att vår gate-keeper valde personer för intervjuerna. De två personerna som inte har varit på behandlingshem, varken som personal eller klient, passade egentligen inte in i vårt önskade urval. Men eftersom vi inte var med och påverkade urvalet fick de ändå vara med i intervjuerna. När diskussioner i intervjun utvecklades förstod vi att även deras erfarenheter hade relevans för vår studie. Deras erfarenheter var en del av samtalet och bidrog till att utveckla diskussionerna. Det huvudsakliga syftet med fokusgruppintervjuerna var att deltagarna själva skulle skapa och utveckla en diskussion, de skulle fråga och hjälpa varandra i intervjun utan att vi som intervjuare lade oss i och påverkade deras svar.

Att göra enskilda intervjuer upptäckte vi efteråt var positivt eftersom de hade väldigt olika åsikter om hur Internet användes på behandlingshemmet. Även om deras åsikter kanske hade kunnat skapa en diskussion kunde det också bli känsligt eftersom det också är deras arbetsplats där de gärna ska arbeta utifrån samma värderingar angående hur behandlingshemmet styrs.

Goffmans (2000, 2004) och Fromms (1993) teorier och begrepp är inte moderna, framförallt inte jämfört med det moderna fenomen vi har undersökt. Men det teoretiska resonemanget går ändå att överföra till vår studie. Till exempel när det gäller flyktmekanismer som följd av en förlorad trygghet eller behandlingshemmet som en institution där klienten arbetar med sig själv för att passa in i olika situationer. Även om det är skillnader mellan institutioner nu och när Goffman gjorde sin studie finns där likheter som är intressanta att analysera och diskutera i relation till dagens moderna samhälle. Jenkins (2000) blev en övergripande teori som vi använt i samband med de andra teorierna och begreppen. Skårners (2001,2009) studie är en avhandling och inte en vetenskaplig teori, men den är modern och hennes teoriavsnitt utgjorde en grund för det vi har undersökt.

De teorier vi valde i början av arbetet kom naturligtvis att påverka hela vår studie. När vi skrev problemformulering var vi påverkade av de teorier och den tidigare forskningen, det blev en del av vår förförståelse. Studier om behandlingshem i relation till sociala relationer och identitetsskapande resulterade i att detta också var en del av frågeställningen. Våra teorival har även påverkat den undersökta problematiken, vi läste tidigt Goffmans totala institutioner och den förförståelsen vi fick därifrån av ett behandlingshem sattes under hela studiens gång i kontrast till vad intervjupersonerna beskrev om sina egna föreställningar av behandlingshem som en institution.

7.3 Kritik mot existerande sociala förhållanden

Vårt resultat har fått oss att vilja undersöka fenomenet ytterligare, eftersom det tydligt påverkar klienterna och betyder mer än vad man tidigare trott. I dagsläget handlar det om att behandlingshemmen och de som leder dessa måste göra ett val. Klienter som frivilligt går in i en behandling måste gå med på de regler som behandlingshemmet har och följa den kultur som finns där. Idag sätts reglerna för internetanvändningen på varje behandlingshem, men vad är egentligen bäst för klienterna? Varför finns det inga restriktioner, eller rekommendationer, från till exempel Statens Institutionsstyrelse för hur reglerna ska vara? I skolan och på

arbetsplatser görs utvärderingar och det förs samtal om skolors eller arbetsplatsers upplägg för att studenterna eller de anställda ska vara nöjda och få ut så mycket som möjligt av tiden där. Studier om hur behandlingshem ska se ut finns, om hur olika behandlingsmetoder fungerar och om hur missbruk fungerar finns, men inte om något så modernt som Internet och sociala medier som en påverkande faktor under behandlingen.

Alla våra intervjupersoner lyfter att en förberedelse för den kommande vardagen är viktigt under behandlingen. Vi tänker också att något som skulle kunna bli problematiskt är om klienterna blir beroende av personalen och deras kontakter för att känna självständighet och styrka. Det hade varit intressant att studera vidare om Internet hade kunnat användas i det syftet. Men i nuläget visar vår studie att det finns fler risker än möjligheter och att klienterna behöver förbereda sig för den nyktra världen på andra sätt än att använda Internet.

Att presentera sig själv för andra är svårt. Att presentera sig själv i en ny värld, i ett nytt sammanhang med nya människor är ännu svårare. Att presentera sig själv för andra i en värld där normer och kultur är motstridiga är ännu svårare. I missbruket har klienten en identitet som hen presenterar på Internet för olika människor. I den nyktra världen är det likadant men på behandlingshemmet är det annorlunda, med en fot i två världar och en identitet som är på väg att förändras. Det handlar om att känna trygghet. Trygg i sig själv, trygg i sin identitet, trygg med sina nära och kära - trygg i den nyktra världen.

Hur ska man kunna kontrollera att inte droger beställs på Internet när klienterna får ha kontakt med vem de vill och vara inne på vilka sidor de vill? Övervakning beskriver flera av intervjupersonerna som negativt, de menar att "då kan det lika gärna vara". Finns det andra sätt än övervakning för att ta kontrollen över vad som sker på Internet på behandlingshemmen i Sverige? Enligt lagen vi presenterade i bakgrundskapitlet har klienterna rätt att använda telefon och ta emot besök i lämplig utsträckning om det inte äventyrar vården. Med en mobiltelefon eller *smartphone* i dagens samhälle har användaren ofta möjlighet att använda internet och därför menar vi att det är relevant att det också är en del av de lagar och restriktioner som finns. Enligt vår analys är det viktigt att vara lika, om inte mer, observant även på den kommunikationen som det är på besök och telefonsamtal. Den lagen handlar alltså om hur telefonanvändning och besök anpassas till varje klient och då menar vi att det även borde innefatta internetanvändningen, inte minst eftersom både positiva och negativa aspekter av fenomenet lyfts.

7.4 Vidare forskning

Trots att vi bara har intervjuat elva personer i vår undersökning fick vi ett högt majoritetsantal som visade vad intervjupersonerna tyckte om medierad social interaktion på behandlingshem. De personer vi använt oss av inte är valda av oss för att *passa in*, utan har varierande erfarenheter och upplevelser kring medierad social interaktion och är valda genom ett snöbollsurval så tror vi inte att det hade påverkat resultatet så mycket. Några är högutbildade och arbetar inom branschen, några genomgår en behandling just nu, några har nyligen avslutat sina behandlingar och likaså har några varit drogfria i många år och vägleder nu andra till ett nytt liv. Några är äldre, några är yngre och det är både kvinnor och män som deltagit. Med utgångspunkt i den stora variationen av intervjupersoner tycker vi att vi har ett representativt urval. Vi skulle vilja att studien utvecklas och görs mer ingående, kanske då över hela Sverige med fler behandlingshem. Fler undersökningar med fler intervjupersoner hade kanske gett ett bredare synsätt och en säkrare studie. Förutsättningarna för denna uppsats gjorde att vi hade begränsat med tid och utrymme och hade det funnits mer tid och resurser till en större undersökning inom området hade det varit intressant för att få ännu fler synpunkter. Flera av de före detta klienterna beskrev att de tyckte att det var skönt att ha tillgång till Internet när de var på behandlingshemmet men att Internet också var en stor anledning till att behandlingen avbröts. Samtidigt som flera tyckte att det var jobbigt när de inte fick ha Internet under tiden de var på behandling, kunde de efteråt se att det var bra att inte ha tillgång till det. Därför kan det vara relevant att intervjua till exempel personal eller före detta klienter och inte bara klienter som då är i en förändringsprocess.

8. Sammanfattande avslutning

Om klienterna är vilsna i den nyktra världen - hur ska behandlingshemmet hjälpa? Prioritet ett för klienterna är självklart att bli drogfria och att ha en fortsatt inställning till att vara drogfria. Nästa steg blir att hjälpa klienterna att skapa en identitet i den nyktra världen. För att kunna göra det måste vi ta ett steg tillbaka och titta på vårt samhälle, som det ser ut idag.

Sociala relationer och ett nätverk att känna tillhörighet till är viktigt liksom att känna att man tillhör ett *vi* som formar identiteten. Det är också viktigt för klienternas framtida liv att veta och förstå normer på olika arenor i samhället, vare sig det är på en dejtingsida eller i mataffären. Detta går också hand i hand med hur man presenterar sig själv, på en jobbintervju eller i sociala medier.

Men framförallt behöver klienterna diskutera vad i samhället det är som gör att de riskerar att få återfall och börja missbruka igen. Precis som vi diskuterar hur till exempel *bloggar*, kändisar och reklam påverkar unga idag och vilka ideal och normer som skapas genom medierad social interaktion behöver det vi tagit upp i den här studien diskuteras på flera arenor, med flera människor. Något som kan vara värt att notera är de förslag som våra intervjupersoner ger för att "byta ut" Internet. Att personer med expertis i relationer och dejting kommer till behandlingshemmet för att diskutera det med klienterna istället för att de får fri tillgång till dejtingsidor. Eller att det kommer personal från arbetsförmedlingen för att hjälpa klienterna att söka jobb.

I vår studie har vi försökt förstå hur medierad social interaktion påverkar sociala relationer, identitetsskapande och möjligheten att förändra sitt liv. Vår studie visar inte bara det negativa utan den skapar också fler frågor och fler delar som behöver studeras för att kunna förstå helheten av en missbruksbehandling. Internet och sociala medier är bevisligen en del av människors vardag och någonting som klienterna kommer att möta och behöva hantera när de är klara med sin behandling. Frågan är hur det här fenomenet ska hanteras av personal och klienter på behandlingshem? Ska det vara upp till varje ledning att diskutera erfarenheter och tankar för att sedan ta ett beslut som ska gälla klienterna på deras behandlingshem. Eller ska det finnas färdiga regler och restriktioner för alla behandlingshem i Sverige? Spelar det någon roll om klienterna är där frivilligt eller inte?

9. Referenser

Tryckta källor

- Allwood, C M & Eriksson, M G (2009) *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Alvesson, M. (2009) 2a uppl. *Organisationskultur och ledning*. Malmö: Liber AB.
- Aspers, P. (2007). *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber AB.
- Asplund, J. (1970) *Om undran inför samhället*. Lund: Grahns Tryckeri AB.
- Birkler, J. (2008) *Vetenskapsteori - En grundbok*. Stockholm: Liber AB.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Fromm, E. (1993). *Flykten från friheten*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Goffman, E. (2004). *Totala Institutioner – fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. Stockholm:ePan.
- Goffman, E. (2000). 4e uppl. *Jaget och maskerna – En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Skårner, A. (2001) *Skilda världar? En studie av narkotikamissbrukare sociala relationer och sociala nätverk*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Göteborg: Kompendiet AB.
- Von Greiff, N & Skogens, L. (2012) *Förändringsprocesser i samband med missbruksbehandling – vilka faktorer beskriver klienter som viktiga för att initiera och bibehålla positiva förändringar*. Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift vol:29, nr:2.
- Yin, Robert K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. Malmö: Liber AB.

Elektroniska källor

- Bargh, J A & McKenna, K Y.A (2004) *The Internet and social life*, s.753-587, Annual Review of Psychology vol:55, nr:1,
<http://web.ebscohost.com.ezproxy.bib.hh.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=51753c9a-8942-456b-916e-838b76c353de%40sessionmgr110&vid=2&hid=125> [2012-10-19].
- Beckman, C M. & Stanko, T L. (2009) *Escape to Reality: Organizational Control and the Internet in a Total Institution*. University och California, Irvine & University och Oregon
<http://www.crito.uci.edu/critohours/2009/Beckman.pdf> [2012-10-17].
- Jenkins, R (2000) *Categorization: Identity, social process and epistemology*?. s. 7-25, *Current Sociology*. Vol:48, Nr:3, <http://csi.sagepub.com.ezproxy.ub.gu.se/content/48/3/7.full.pdf+html>

[2012-12-16].

SFS Lag 1988:870 *Lagen om vård av missbrukare i vissa fall.*

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19880870.htm> [2013-01-06].

Statens Institutionsstyrelse (2011) *HVB-hem.* <http://www.stat-inst.se/faktabank/hvb-hem/>

[2013-01-06].

Skårner, A. (2009). *Skilda världar? Missbruksbehandling ut ett relations- och nätverksperspektiv.* s.66-71. *Missbruk och Behandling. Gamla problem – nya lösningar?* Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

<http://www.fas.se/upload/dokument/publiktioner/pdf/Missbruk.pdf> [2013-01-06].

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2012-10-21].